

Tid for Undring, Bernt Duun: Dypvannsfiskeren & Historier fra Centerburg

*Kommentert oversettelse av tre barnebøker
av Robert McCloskey*

Merethe Smedsplass Myrestøl

Masteroppgave ved institutt for litteratur, områdestudier
og europeiske språk.
Det humanistiske fakultet.

UNIVERSITETET I OSLO

27.05.2014

© Merethe Smedsplass Myrestøl

2014

Tid for Undring, Bernt Duun: Dypvannsfiskeren & Historier fra Centerburg: *Kommentert
oversettelse av tre barnebøker av Robert McCloskey*

Merethe Smedsplass Myrestøl

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Repräsentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Oppgaven består av to deler. I den første delen har jeg oversatt tre tekster for barn av Robert McCloskey. I den andre delen diskuteres temaer som hjemliggjøring og fremmedliggjøring i barnelitteratur, bruk av dialekt i oversettelser, og språklige utfordringer man møter innenfor form og mening.

Takksigelser

Takk til Ragnhild Eikli for enestående veiledning og støtte.

Takk til mamma og pappa for all støtte.

Takk til Anette, Gitte og Eivind for hjelp underveis.

Takk til Matt for at du alltid har troen på meg.

Og takk til Isis for at du bevarer barnet i meg.

Innholdsfortegnelse

Forord	1
Tid for Undring	2
Bernt Duun	15
Historier fra Centerburg	24
Kommentardel: Om å oversette barnelitteratur	33
1.1 Hjemliggjøring og fremmedliggjøring	33
1.1.1 Personnavn	34
1.1.2 Stedsnavn og geografi	39
1.1.3 Fauna og flora.....	41
1.1.4 Historie og kultur	42
1.1.5 Idiomatiske uttrykk	44
1.2 Du halling, du halling — Dialekt i Centerburg	46
1.2.1 Dialekt i musikken	48
1.2.2 Dialekt på skjermen.....	48
1.2.3 Dialekt i tekstmeldinger og sosiale media.....	50
1.2.4 Tilrettelegging	51
1.3 Språklige utfordringer.....	53
1.3.1 Form, mening og illustrasjoner	53
1.3.2 Ordvalg.....	60
Konklusjon	65
Litteratur.....	66

Forord

Robert McCloskey (1914-2003) var en amerikansk barnebokforfatter og -illustratør. Han illustrerte en rekke barnebøker i tillegg til de åtte barnebøkene han selv skrev. Hans mest kjente bok er *Make Way for Ducklings* fra 1941 som vant en Caldecott-medalje året etter. Denne ble oversatt til norsk i 1948 og fikk tittelen *Andungene i Storbyen*. McCloskey ble den første forfatteren som mottok to Caldecott-medaljer, den andre mottok han for boken *Time of Wonder* fra 1957, som blir oversatt i denne oppgaven.

I denne oppgaven skal jeg oversette to barnebøker for barn i alderen 3-8 år, og ett kapittel av en barnebok for barn i alderen 8-12 år. Den første barneboken har tittelen *Time of Wonder*, og ble utgitt i 1957. Dette er en nostalgisk skildring av livet til feriegjester langs kysten a Maine i USA. Barna i teksten blir tatt med inn i naturen og dens krefter som skaper undring hos barna. Språket som er brukt er til tider veldig poetisk, og linjene er satt opp som et dikt. McCloskey bodde selv i Maine med sin familie og hadde stor kjennskap til området, noe som kommer tydelig frem i boken gjennom både tekst og illustrasjoner. Deler av oversettelsen er gjort i to versjoner, hvor kolonnen til venstre er en fremmedliggjort versjon, mens kolonnen til høyre er en hjemliggjort versjon.

Den andre barneboken har tittelen *Burt Dow: Deep-water Man*. *Burt Dow* ble utgitt i 1963 og ble McCloskeys siste bok. Dette er en humoristisk bok som er fylt med alliterasjon, assonans og lydmalende ord. Settingen er også her lagt til Maine-området uten at det kommer uten at det kommer tydelig frem i teksten. Hovedpersonen er den pensjonerte fiskeren Burt Dow med sine følgesvenner som er en lekk båt og en lattermild måke.

Den tredje og siste teksten jeg har oversatt er første kapittel, "Hide-a-Ride", i boken *Centerburg Tales* utgitt i 1951. Dette er den andre boken om en gutt ved navn Homer Price (som også er tittelen på den første boken fra 1943) som bor i en den lille byen Centerburg i Ohio. McCloskey vokste selv opp i Ohio, men hans landemerker i Centerburg er oppdiktede, og han har tatt seg en del kunstneriske friheter. I *Centerburg Tales* møter vi Homer Price, men den skrønefortellende bestefaren stjeler mye av rampelyset i det første kapittelet.

Tid for Undring
Robert McCloskey

Ute på øyene som stikker fram med steinete strender langs kysten av Penobscot Bay, kan du se en verden av tid passere, fra minutt til minutt, time til time, fra dag til dag, årstid til årstid.

Du kan se en sky titte over Camden Hills, åskammer skogkledd på den andre siden av sjøens bredd — se den sakte vokse og vokse der den kommer nærmere og nærmere; se den kaste sin skygge på åskammene under seg, og mørklegge den ene etter den andre, Islesboro, Western Island, Pond Island, Hog Island, Spectacle Island, Two Bush Island — mørklegge alle øyene i bukta; til slutt står du i skyggen på din egen øy og ser regndråpene falle på åskammer skogkledd på den andre siden av sjøens bredd.

Regnet kommer nærmere og nærmere.
Nå hører du millioner av plask.
Nå ser du til og med dråpene som treffer vannet ...
den eldgamle, steinete odden ...
porsplantene ...
gresset ...

Ute på øyene som stikker fram med steinete strender langs kysten av Brattskjærsfjorden, kan du se en verden av tid passere, fra minutt til minutt, time til time, fra dag til dag, årstid til årstid.

Du kan se en sky titte over åskammene, de er skogkledd på den andre siden av sjøens bredd — se den sakte vokse og vokse der den kommer nærmere og nærmere; se den kaste sin skygge på åskammene under seg, og mørklegge den ene etter den andre, Midtholmen, Vesterøya, Småkulpøya, Svinholmen, Spikerholmen, Tobuskøya — mørklegge alle øyene i fjorden; til slutt står du i skyggen på din egen øy og ser regndråpene falle på åskammer skogkledd på den andre siden av sjøens bredd.

Regnet kommer nærmere og nærmere.
Nå hører du millioner av plask.
Nå ser du til og med dråpene som treffer vannet ...
den eldgamle, steinete odden ...
markblomstene ...
gresset ...

Trekk nå pusten —

DET REGNER PÅ *DEG*!

En morgen ved vannkanten tidlig om våren føles det som om du står alene på kanten av et tåkelagt landskap.

Du hører en prustende lyd som kommer der ute fra den tåkelagte sjøen, og du vet at nei, du er ikke alene.

En nisefamilie er i nærheten, velter seg rundt og rundt, og nyter en akrobatisk sildefrokost inne i bukta.

Gjennom tåka hører du Harry Smith starte motoren på fiskebåten sin borte ved Blastow's Cove for å reise ut og dra opp hummerteinene.

Plutselig kommer det en liten bølge og et skvulp langsmed land som får deg til å hoppe! Det er kjølvannet fra fiskebåten til Harry Smith, og du smiler fordi du nesten ble våt på føttene denne gangen!

Bølgen forsvinner i tåka, og selv om du ikke kan se den, så vet du at den lydløst svinner, svinner hen. Så kommer det enda et usynlig skvulp i det fjerne — og måkene og skarvene på Two Bush Ledge begynner å skratte og le med sin sjøfuglhumor, fordi også de plutselig ble overrasket av kjølvannet.

En nisefamilie er i nærheten, velter seg rundt og rundt, og nyter en akrobatisk sildefrokost inne i fjorden.

Gjennom tåka hører du Harry Sand starte motoren på fiskebåten sin borte ved Blestenbukta for å reise ut og dra opp hummerteinene.

Plutselig kommer det en liten bølge og et skvulp langsmed land som får deg til å hoppe! Det er kjølvannet fra fiskebåten til Harry Sand, og du smiler fordi du nesten ble våt på føttene denne gangen!

Bølgen forsvinner i tåka, og selv om du ikke kan se den, så vet du at den lydløst svinner, svinner hen. Så kommer det enda et usynlig skvulp i det fjerne — og måkene og skarvene på skjæret av Tobuskøya begynner å skratte og le med sin sjøfuglhumor, fordi også de plutselig ble overrasket av kjølvannet.

Inne på land

ser trærne ut som spøkelseser.

Skogen er så stille at du kan høre et insekt bore tunneler dypt der inni trestammen.

Og den andre lyden —

ikke den rytmiske hamringen fra hjertet ditt, men den som nesten høres ut som hvisking —

det er lyden av bregner som vokser;

de skyver til side dødt løv,

og ruller ut skuddene,

sakte folder de seg ut,

sakte strekker de seg ut.

Nå trenger et gult lys gjennom tåka.

Biene begynner å summe, og kolibriene surrer rundt.	Biene begynner å summe, og sommerfuglene svever rundt.
--	---

Så begynner alle fuglene å synge,
og plutselig
letner tåka!
Og plutselig
stemmer du i, du også,
omgitt, omgitt
av en glitrende blå sjø,
omgitt
av en glitrende blå sjø!

<p>Midt på sommeren er bukta full av båter — av raske seilbåter, av seilende skonnerter, av travle fiskebåter, og av brummende motorbåter.</p> <p>Om ettermiddagen seiler du inn mellom øyene, skjøvet fram av en lett bris. Du seiler inntil Swain's Cove Ledges, der en mammasel steller ungen sin.</p>	<p>Midt på sommeren er fjorden full med båter — av raske seilbåter, av seilende skonnerter, av travle fiskebåter, og av brummende motorbåter.</p> <p>Om ettermiddagen seiler du inn mellom øyene, skjøvet fram av en lett bris. Du seiler inntil skjærene ved Frierbukta, der en mammasel steller ungen sin.</p>
---	--

Og så, ved solnedgang, setter du kursen mot øya der du hører hjemme, med niser som pruster og leker rundt båten.

<p>Klippen på øya er veldig gammel. Den var brennende varm da jorda var ny. Den var isende kald da isbreen dekket den med knugende tyngde.</p> <p>Denne morgenen er klippen varm i sola, og fylt med gladlyder fra barn som skal tilbringe dagen der.</p> <p>De stuper fra klippen og svømmer, strekker seg ut, dryppende våte i sola, og lager barnlige salte silhuetter på de gamle arrene som ble laget av isbreen.</p>	<p>Svaberget på øya er veldig gammelt. Det var brennende varmt da jorda var ny. Det var isende kaldt da isbreen dekket det med knugende tyngde.</p> <p>Denne morgenen er svaberget varmt i sola, og fylt med gladlyder fra barn som skal tilbringe dagen der.</p> <p>De stuper fra svaberget og svømmer, strekker seg ut, dryppende våte i sola, og lager barnlige salte silhuetter på de gamle arrene som ble laget av isbreen.</p>
--	--

Om ettermiddagen, når det er fjære, bygger de en borg av steiner og drivved nedenfor stedet hvor de hadde tatt mageplask og svømt som hunder hele formiddagen.

Om kvelden, når det er flo igjen,
og alle gjestene har reist,
ror du ut til odden
og føler deg ensom,
helt til ei ugle tuter ut et spørsmål.
En hegre skingrer fram et svar.

En sel snufser mykt når han legger merke til deg, og ærfugler og fiskeørner — de hører alle på, de ser alle på at du ror. Borte ved steinen lyser du ned i vannet med en lommelykt.

Det er en krabbe nede på bunnen der du lekte i ettermiddag.

Den tripper sidelengs gjennom borgporten og forsvinner inn i et vannfylt tårn.
Du skrur av lommelykta,
og ror mot brygga
under en himmel full av blunkende stjerner,
og du glir med båten
over speilbildet av stjernene som fyller den stille sjøen.
Hundrevis av øyne våker over deg
i den stille natten,
men det finnes to øyne
som våker over alt som lever.

<p>Etter hvert som dagene blir kortere og kortere, blir det færre og færre båter i bukta, og til slutt er det bare fiskebåter igjen. Vinden blåser friskt fra nordvest og rasler i bjørkeløvet.</p> <p>Bregnene skifter farge fra grønn til gul til brun. Vandretrostene har forlatt plenen og hagen. Svalene har fløyet vekk fra reirene i naustet.</p> <p>Trekkfugler fra nord overtar plassene når de tar en hvil på sin ferd mot sør. Kråker</p>	<p>Etter hvert som dagene blir kortere og kortere, blir det færre og færre båter på fjorden, og til slutt er det bare fiskebåter igjen.</p> <p>Vinden blåser friskt fra nordvest og rasler i bjørkeløvet.</p> <p>Bregnene skifter farge fra grønn til gul til brun. Rødstrupene har forlatt plenen og hagen. Svalene har fløyet vekk fra reirene i naustet.</p> <p>Trekkfugler fra nord overtar plassene</p>
--	--

<p>og måker flyr omkring, med skrik og skrål. Og kolibriene besøker petuniabedene.</p> <p>Mr. Billings flyr over på utkikk etter sildestimer. Når han ser deg vinke der nede på stranden, hilser han med vingene på sjøflyet.</p> <p>Noen dager er vinden så kraftig at ikke engang de mest robuste fiskebåtene reiser ut i bukta.</p>	<p>når de tar en hvil på sin ferd mot sør. Kråker og måker flyr omkring, med skrik og skrål. Og sommerfuglene besøker blomsterbedene.</p> <p>Jon Spilling flyr over på utkikk etter sildestimer. Når han ser deg vinke der nede på stranden, hilser han med vingene på sjøflyet.</p> <p>Noen dager er vinden så kraftig at ikke engang de mest robuste fiskebåtene reiser ut på fjorden.</p>
--	--

Tiden er inne for å være på vakt.

Og andre dager er det ikke så mye som et vindpust som bryter speilbildet til en bemerkelsesverdig himmel.

Tiden er inne for å være forberedt.

<p>Borte ved Blastow's Cove ser Harry Smith opp på himmelen og sier: "Nå brygger det opp til storm." Ved Eggemoggin Reach lytter Clyde Snowman til lomene og sier: "Jeg kjenner det på gikta!" På Cape Rosier lytter Ferd Clifford til klokka som ringer borte på Spectacle Island og sier: "Vi kommer til å få noe skikkelig uvær."</p>	<p>Borte ved Blestenbukta ser Harry Sand opp på himmelen og sier: "Nå brygger det opp til storm." Ved Fiskegryta lytter Karl Sande til lomene og sier: "Jeg kjenner det på gikta!" På Villroseodden lytter Fred Kleppe til klokka som ringer borte på Spikerholmen og sier: "Vi kommer til å få noe skikkelig uvær."</p>
--	--

Ute på øya di kan du kjenne den skarpe luften forsvinne, og den erstattes av en tung stillhet.
Det er på tide å ta en kjapp tur til fastlandet etter mat og bensin.

Det er på tide å gjøre seg klar.

Nå brygger det opp til storm.

Jeg kjenner det på gikta.

Vi kommer til å få noe skikkelig uvær.

<p>Ved Bucks Harbor er de store skonnertene — <i>Alice Wentworth,</i> <i>Stephen Taber,</i> og <i>Victory Chimes</i> —</p>	<p>Ved Bukkehavna er de store skonnertene — <i>Dronning Maud,</i> <i>Christiania,</i> og <i>Aurora Polaris</i> —</p>
--	--

lagt for anker for denne vinteren.

Mennene er opptatt

med å legge ut ekstra ankere,

dra opp joller og robåter,

sjekke fortøyningene,

sjekke kjettingene,

sjekke seilene,

og gjøre seg klare.

Bær ombord varene.

Bær ombord bensinen.

Praten går om femti kilos ankere,

to tommers reip,

en tommers kjettinger, og

vil det holde?

Og været... og når?

Mr. Gray klør seg på haka og sier:

Grønås klør seg på haka og sier:

"Neste gang tidevannet snur."

Skynd deg hjem,

for det er mye som må gjøres

før tidevannet blir for lavt.

Skjærene bak Pumpkin Island er dekket med måker; de sitter alle vendt i samme retning med alvorlig mine.
--

Skjærene bak Plommeøya er dekket med måker; de sitter alle vendt i samme retning med alvorlig mine.

Det er ingen skratting eller kakling

idet kjølvannet fra båten slår opp mot skjæret i dag.

Dette er ikke tiden for sjøfuglhumor.

Nå brygger det opp til storm.

Jeg kjenner det på gikta.

Vi kommer til å få noe skikkelig uvær.

Neste gang tidevannet snur.

Hjemme på øya drar dere inn seilbåten, lenker motorbåten fast til fortøyningen, og drar robåtene langt opp på stranden.

<p>Mr. Smith skynder seg forbi med båten lastet full av hummerteiner som han har tatt opp.</p> <p>Borte ved Swain's Cove sørger Mr. Billings for at sjøflyet er skikkelig sikret.</p> <p>Fiskerne sørger for at sildebåtene og kamskjellbåtene er skikkelig sikret.</p> <p>På Franky Days båtverft ved Benjamin-elva, og på Hal Vaughns båtverft ved Horseshoe Creek, jobber mennene sammen med tidevannet der de drar opp slupper og joller, ketsjer og motorbåter;</p>	<p>Harry Sand skynder seg forbi med båten lastet full av hummerteiner som han har tatt opp.</p> <p>Borte ved Frierbukta sørger Jon Spilling for at sjøflyet er skikkelig sikret.</p> <p>Fiskerne sørger for at fiskebåtene og rekestrålerne er skikkelig sikret.</p> <p>På Frank Dahls båtverft ved Brattfjordselva, og på Hallvard Vikens båtverft ved Hesteskodden, jobber mennene sammen med tidevannet der de drar opp slupper og joller, ketsjer og motorbåter;</p>
--	--

de sjakler kjettinger,

knyter sammen tau,

sørger for at alt er godt fortøyd,

skalket,

alt er gjort klart.

Rydd på plass matvarene i kjøkkenskapet.

Bær inn ved til peisen.

Fyll generatoren med bensin.

Kast så et vaksomt blikk

på den stille sjøen som tar en hvil

i den lave fjæra.

Ei mus gnager av en siste stilk

i hagen, og drar den med seg

inn i musehullet.

En edderkopp piler over spindelvevet,

og forsvinner inn i et kvisthull.

Alt som lever venter,

mens den første bølgen

fra det stigende tidevannet

ruller forbi Eagle Island,

ruller forbi Dirigo,

ruller forbi Fugleholmen,

ruller forbi Dirigentøya,

forbi Pickering, forbi Two Bush Island. Klokkebøya ved Spectacle Island svinger så vidt i krusningene,	forbi Ringtangen, forbi Tobuskøya. Klokkebøya ved Spikerholmen svinger så vidt i krusningene,
---	--

ringer...

ringer...

ringer i tidevannet som snur.

Varsomt begynner vinden å blåse.

Varsomt begynner regnet å komme ned.

Brått pisker vinden sjøen

opp i skarpe, krappe bølger.

Den pisker opp de skarpe toppene, og slår dem

i filler av slørete sjøsprøyt.

Og regnet kommer styrtende ned.

Vinden kommer i sterkere og sterkere kast.

En grein knekker av et tre.

Ei måke flyr over, flyr baklengs,

på søken etter en mulighet til å komme

i le av øya.

Ute i kanalen er det en fiskebåt som er for sent ute, og nå

velter den seg i bølgene; den søker ly

i Bucks Harbor.	i Bukkehavna.
-----------------	---------------

Et tre knekker.

Gjennom stormen som brøler,

ser du og føler,

men du kan ikke høre at det faller.

Døra fyker opp.

Barn og bøker

og brettspill

blir blåst bortover gulvet

med blafrende hår,

mens far dytter og kjemper

mot stormen for å få stengt døra.

Mor leser et eventyr;

ordene blir sagt

og forsvinner i hylet fra vinden.

Du er glad det er et eventyr

du har hørt flere ganger før.

Så synger dere sammen,

roper " <i>eyes have seen the glory</i> ",
--

roper " <i>Vårt hjerte vet, vårt øye ser</i> ",

ROPER så høyt dere kan.

Kopphåndklær blir lagt foran dørstokken

for å holde den salte sjøsprøyten ute.

Månen kommer fram

og lager en regnbue i sjøsprøyten,

et løfte

om at stormen snart vil være over.

En svinnende vind;

den synger med høye toner i tretoppene.

Svinnende vind;

den nynner idet du går til sengs.

Og de høye dønningene

kommer inn fra det åpne havet

og sier HYS-s-s-j ... HYS-s-s-j ... HYS-s-s-j

når de skummer

over den gamle klippen på odden.
----

over det gamle svaberget på odden.

Svinnende vind;

den hvisker en vuggevis

i grangreinene

idet du faller i søvn

i lyset fra fullmånen.

Neste morgen våkner du opp

til et uvanlig lys; det skinner gjennom

rimlaget av salt som dekker alle

vinduene. Og utenfor døra i den

milde morgenen ligger restene fra
 gårsdagens storm. Veltede og
 knekte trær ligger strødd —
 utenfor huset, på stien —
 blokkerer veien for deg hvor hen du går.

Du kan ikke gå på kjente veier og stier, men du kan utforske
 toppene på falne, gigantiske trær;
 du balanserer på stammer og greiner
 der ingen har satt sin fot før deg.

Du leter etter flere steder
 der ingen har gått før deg,
 og du utforsker de opprevne gropene
 laget av røttene til de falne trærne.

<p>Under et gammelt tre ved huset finner du en haug med skjell som ble lagt der av indianere, og du pirker bort tusenvis av snøhvite muslingskjell, som er så gamle at de smuldrer bare du tar i dem, og da går det opp for deg at du står på en plass der indianerbarn har stått før den hvite mann kom til landet.</p>	<p>Under et gammelt tre ved huset finner du en haug med skjell som lagt der av vikinger, og du pirker bort tusenvis av snøhvite skjell, som er så gamle at de smuldrer bare du tar i dem, og da går det opp for deg at du står på en plass der vikingbarn har stått for mange hundre år siden.</p>
---	---

Tiden er inne for et siste gjøremål,
 fra stranda haler du opp tang og tare,
 som brukes til gjødsel i hagen.
 Du fordeler tang og tare,
 den lukter som jod,
 og du er glad for å se
 solsikkene som lå langflate etter stormen,
 igjen løfter ansiktene sine mot sola.

<p>Og kolibriene kommer fram og summer en sang for morgenen,</p>	<p>Og sommerfuglene kommer fram og svever i varmen fra morgensola,</p>
---	---

<p>de tar en siste tur til de gjenværende petuniaene i bedet. Det er på tide at kolibriene forlater øya.</p> <p style="padding-left: 40px;">Nok en sommer har gått mot slutten. Det er på tide at også du forlater øya. Adjø til muslinger og rur, til kråker og svaler, måker og ugler, til sjøpinnsvin, seler og niser.</p> <p style="padding-left: 40px;">Det er på tide å omstille seg fra tidevannets flo og fjære, til bussrutene til og fra skolen. Pakk koffertene og legg ved noen skatter — noen måkefjær, et par skjell, en bok med noen pressede blader, en liten kvarts som du fant i sprekken i den gamle klippen.</p> <p style="padding-left: 40px;">Og barn, ikke glem tannbørstene. "Alle ombord!"</p> <p>forbi Deer Island, forbi Birch Island, forbi Pumkin Island, og tvers over Eggemoggin Reach for siste gang i år.</p>	<p>de tar en siste tur til de gjenværende blomstene i bedet. Det er på tide at sommerfuglene gjør seg klare for overvintring.</p> <p style="padding-left: 40px;">Nok en sommer har gått mot slutten. Det er på tide at også du forlater øya. Adjø til hvite skjell og rur, til kråker og svaler, måker og ugler, til sjøpinnsvin, seler og niser.</p> <p style="padding-left: 40px;">Det er på tide å omstille seg fra tidevannets flo og fjære, til bussrutene til og fra skolen. Pakk koffertene og legg ved noen skatter — noen måkefjær, et par skjell, en bok med noen pressede blader, en liten kvarts som du fant i sprekken i det gamle svaberget.</p> <p style="padding-left: 40px;">Og barn, ikke glem tannbørstene. "Alle ombord!"</p> <p>forbi Hjorteøya, forbi Bjørkeøya, forbi Plommeøya, og tvers over Fiskegryta for siste gang i år.</p>
--	---

Ta farvel med synet
av bølger og himmel.
Ta farvel med lukta
av salt sjø.
Det er litt sørgelig
å reise her i fra,
det er litt koselig
å reise hjem igjen da.

Det er en tid for stille undring —	Det er en tid for stille undring —
------------------------------------	------------------------------------

du undrer, for eksempel:

Hvor søker kolibriene ly i vindkastene?

du undrer, for eksempel:

Hvor søker sommerfuglene ly i stormen?

Bernt Duun

Dypvannsfiskeren

En klassisk fortelling om havet

Robert McCloskey

Bernt Duun er en gammel dypvannsfisker; han er blitt pensjonist så klart, men selv om han er pensjonist, så har han fortsatt to båter. Den ene er en fangstjolle som er så gammel og lekk at den ikke lenger kan brukes på sjøen. Bernt har malt den rød og plassert den på den lille plenen foran huset sitt, som har utsikt utover bukta.

Han har rigget den opp på samme måte som de mange skipene han har seilt med til alle hjørner av alle de syv hav. Den er fylt helt opp til relingen med jord, og hver sommer planter Bernt geranium og erteblomster der. Geraniumen lyser opp dekket, og erteblomstene klatrer oppover mastene, og svaier hitover og ditover, i en tåkete blest fra sørvest.

Den andre båten har en puttputt-motor, og den har fått navnet *Duvende Dorthé*. Denne båten lekker også, bortsett fra når den er dratt opp på land for å tettes, lappes og males, som er det meste av tiden.

"Hu er ei fin skute," sier Bernt før han klapper henne på akterspeilet, og gir propellen et kjærlig spark. "Hu har et par svake punkt i bordkledningen, men neimen om du kan se dagslyset trenge gjennom noe sted."

Duvende Dorthé er Bernts store glede her i livet, og innimellom strøjobber for de fastboende og sommerturistene maler og lapper han henne så godt han kan. Hver gang han utfører en malerjobb, tar han med seg malingen som blir igjen, og bruker den på *Duvende Dorthé*.

"Den rosa planken," sier han, "er fargen fra Jenny Skårs spiskammer... og den grønne er fargen fra golv og dører på doktor Wangens venterom... og der er brunfargen jeg brukte på trammen og listverket på Kæpt'n Hansens hus."

Bernt Duun har en søster som heter Laila; hun holder huset hans i orden, tilbereder hummer og fisk som han fanger, og muslinger som han graver opp. Hun mater hanen, hun mater hønene, hun steller i hagen, og hun hjelper Bernt med å luke unna ugresset i fangstjolla som er full av geranium og erteblomster.

Laila er en veldig utålmodig person — "Det mest utålmodige vesenet på land og i vann," pleier Bernt å si, og skynder seg med å få gjort ditt og datt, så hun ikke må vente på ham.

Om morgenen, når hanen galer "kykkeliky," er Laila allerede i full gang nede på kjøkkenet med å skrangle med komfyrsløkkene, klinketi-klink, og hun roper: "Alle mann på dekk, Bernt! Nå er det frokost!" Og Bernt, som blunker og myser med øynene, kommer snublende ned trappa for å spise frokost, så hun ikke må vente på ham.

Bernt Duun har en skrattende svartbakmåke til kjæledyr. Hver morgen vagler hun seg til på taket av skuret der Bernt har alt fiskeutstyret sitt.

Svartbaken skratter "Tii-hi-hi-hii!" helt til Bernt kommer ut og kaster en brødiskive eller et rundstykke til henne, og noen ganger gir han henne også rester av havregrøten.

Når Bernt Duun skal ut på sjøen med *Duvende Dorthé*, vet alle i hele byen det. De hører at han pumper ut alt vannet som har lekket inn i båten over natta, slisj-kaslosj, slisj-kaslosj! Så er det en liten pause mens Bernt undersøker det svakeste punktet — mellom den rosa planken (fargen fra Jenny Skårs spiskammer) og den grønne planken (fargen på golv og dører på doktor Wangens venterom).

Så hører de ham starte puttputt-motoren, klakketi *bang!* klakketi *bang!* Og de ser ham, med en stødig hånd på styrepinnen, og en skrattende svartbak på slep, på vei ut av vika og han fortsetter klakketi-bang utover bukta.

En morgen gol hanen "kykkeliky," og Laila skranglet klinketi-klink med komfyrslokkene, og ropte: "Alle mann på dekk, Bernt! Nå er det frokost!" Og Bernt kom ned trappa med blunkende og mysende søvnige øyne, og spiste frokosten sin.

Han kastet et rundstykke til den skrattende svartbaken — "Ti-hi-hi-hii!" — og gikk ned til vika for å pumpe ut vannet av *Duvende Dorthé*, slisj-kaslosj, slisj-kaslosj.

Han kjente forsiktig på det svake punktet mellom den rosa planken (fargen fra Jenny Skårs spiskammer) og den grønne planken (fargen på golv og dører på doktor Wangens venterom).

"Skrattende svartbak," sa han trist, "det er ikke lenge før *Duvende Dorthé* blir fylt med geranium og erteblomster."

Så startet han puttputten, klakketi-BANG! klakketi-BANG! Og med en stødig hånd på styrepinnen, og en skrattende svartbak på slep, var han på vei ut av vika og fortsatte klakketi-bang utover bukta for å fiske torsk.

Bernt mønstret fargene på himmelen, fargen på vannet, og retningen på vinden.

"En gammel dypvannsfisker som meg holder alltid et øye med været," sier Bernt, "men han holder *to* øyne med været når han drar til sjøs i ei balje så gammel og lekk som *Duvende Dorthé!*"

Været var virkelig lovende, så Bernt lot *Dorthé* følge en duvende bølge, og bølgen førte følget ut av bukta og ut på det åpne havet. Han slo av puttputten, og lot båten drive på de rolige bølgene. Så tredde han muslinger på kroken som agn, og slapp snøret over relingen for å fiske torsk.

Bernt fikk ikke noe napp, ikke engang et bittelite ett, så han satte i gang puttputten og flyttet *Duvende Dorthé* til et annet sted.

Men det var ikke noe fisk der heller. Han fikk ikke så mye som en sei eller en ulke på kroken.

"Det må være noe der nede som skremmer vekk all fisken!" forklarte Bernt til den skrattende svartbaken.

"Tii-hi-hi-hii!" sa den skrattende svartbaken, og var enig.

Så kjente Bernt et slags kraftig rykk i snøret som nesten, bare nesten, dro ham over kanten.

Så dro Bernt ... og så rykket Bernt ... han halte og han dro, han snøftet og stønnet, helt til *Duvende Dorthé* praktisk talt stod med baugen ned i vannet.

Men han kunne ikke trekke inn en eneste tomme av snøret.

"Må sitte fast på bunnen," sa Bernt.

"Tii-hi-hi-hii!" Den skrattende svartbaken synes det var svært morsomt, og hun trippet ut på tuppen av styrepinnen for å se hva som var i vente.

Det så ut som at Bernt endelig klarte å løsne snøret fra bunnen, og han halte det forsiktig inn uten å følge så mye med, for å se om han trengte mer agn.

Den skrattende svartbaken trippet frem og tilbake på enden av styrepinnen og kniste nervøst "Tii-hi-hi-hii" nå og da. Hun hadde muligens lagt merke til et eller annet som Bernt ikke hadde fått med seg i akkurat det øyeblikket.

Men i *neste* øyeblikk fikk Bernt med seg at han hadde dradd opp en *GIGANTISK HVALHALE!* ...

Eller var det omvendt — hvalhalen hadde dradd opp *Bernt!*

Bernt grep tak i pumpehåndtaket og holdt fast mens han slang rundt, hitover og ditover. Den skrattende svartbaken trippet på enden av styrepinnen og lo seg skakk.

Bernt slakket endelig litt på snøret, eller var det omvendt — endelig slakket *halen* på snøret. Men så begynte halen å plaske rundt, hitover og ditover, på en slik måte at Bernt fikk med seg at det faktisk var en *hval* i den andre enden av snøret.

"Ohoi der, hval!" brølte Bernt. "Stopp en hal! Hold deg i skinnet! Sett kursen mot vinden og løsne hovedseilet!"

Hvalen kunne ikke høre fordi redskapet han hørte med, befant seg i motvind fra redskapet han styrte med, for det hadde kommet i konflikt med Bernts fiskekrok.

"Ohoi der, du skrattende svartbak!" ropte Bernt. "Fly ned dit og fortell denne hvalen at denne skuta har et par svake punkt mellom plankebordene. Han er i ferd med å knuse oss, og sende *Duvende Dorthé* og alle ombord rett ned til selveste draugen!"

Mothaken på Bernts fiskekrok var så vidt heftet i spekket på halefinnen, og siden det ikke gjorde vondt, roet hvalen seg ned og lot Bernt hale inn fiskesnøret forsiktig, så han kunne fjerne kroken.

Da halen var innen rekkevidde, sto Bernt klar med en tang.

Han jobbet veldig forsiktig for å ikke kile hvalen, han klipte av mothaken og presset ut kroken.

"Der ja!" sa Bernt. "Bare et lite hull, og jeg har noe som kan fikse det."

Han rotet rundt i verktøykassa, og på bunnen fant han en pakke med plaster som doktor Wangen hadde gitt ham (i tilfelle en hummer kneip han i fingeren). De hadde polkagrisstriper, og heldigvis var de av det slaget som klistret seg til *hva som helst*, til og med *hvalhaler!*

"Der ja, kæpt'n Hval!" sa Bernt stolt. "Jeg kan garantere at roret ditt hverken vil lekke ut noe spekk, eller ta inn noe vann og bli vasstrukken nå."

Men akkurat da — KA-SMAKK! En voldsom stor bølge fikk tak i *Duvende Dorthé*, og dyttet henne til bunnen av kjølen, helt fra baugen til propellen!

Midt i alt dette styret med å hjelpe hvalen ut av problemene den hadde rotet seg inn i, hadde Bernt glemt å holde øye med været, så han hadde ikke lagt merke til at det hadde begynt å blåse opp. ("Haletippen hang fast på en fiskekrok — alt spekket var i ferd med å renne ut av hullet! ...")

Bernt startet puttputt-motoren og klarte å styre *Duvende Dorthé* inn i vindkastene, men han visste at han aldri ville komme seg hjem igjen. Likevel klarte han å komme seg i le på siden av hvalen, og med en stødig hånd på styrepinnen, og en skrattende svartbak på slep, putret han tøffitøff-bang med kursen mot baugen av hvalen for å ta en prat, ansikt til ansikt.

"Det blåser opp til storm, hval!" brølte Bernt, og skar rett til sakens kjerne. "Den ene tjenesten er den andre verdt.

Duvende Dorthé tar inn vann mellom de to svake plankene. Jeg pumper så fort jeg kan, men vannet rekker til over golvplankene og kveler snart puttputten. Jeg frykter at denne skuta skal gå ned med mann og måke til selveste draugen!"

"*Duvende Dorthé* smaker sikkert grusomt," fortsatte Bernt, og skar fortsatt til sakens kjerne, "og bunnen hennes som er dekket av skipsrur vil svi på tungen din, hval. Puttputt-

motoren vil smake like bittert som galle, og jeg, en gammel dypvannsfisker med oljehyre og støvler på, og som har denne skrattende svartbaken som selskap, er ikke noe å bli feit av — *men*," ba Bernt, "men kan du ikke på et slags vis *svelge* oss — midlertidig, så klart — til denne stormen herjer seg ferdig?"

Hvalen fnyste litt og sa ingenting. Det var tydeligvis en hval av få ord. Han bare åpnet munnen på vidt gap og sa: "AH-H-H!" — på klassisk vis.

Bernt brukte full gass på puttputten, tøffitøff-bang! tøffitøff-bang!, og med en stødig hånd på styrepinnen, og en skrattende svartbak på slep, styrte han *Duvende Dorthé* inn i hvalens munn og navigerte gjennom svelget og ned i hvalens mage, uten å være borti så mye som en mandel på veien!

"Nåh!" sa Bernt. "Jeg hadde naturligvis regnet med at det kom til å være mørkt inni magen på en hval, men jeg hadde ikke regnet med at det skulle være så mørkt. Et par hull til lys og ventilasjon ville forbedret konstruksjonen på dette dyret."

Den skrattende svartbaken syns det var en morsom tanke, og hun begynte å skratte igjen. Bernt sto bøyd og rotet rundt i mørket på leting etter en lanterne. Han dunket hodet på puttputten og ropte: "Ut av veien, du din tøffete, skranglete haug av gammalt skrapjern!"

"Tii-hi-hi-hii!" Dette fikk den skrattende svartbaken til å le seg skakk. "Svartbak," sa Bernt irritert, "en dag kommer jeg til å *kjølhale* deg! Jeg har ikke skjønt det før nå hvor begrenset vokabularet ditt er. Du ville ikke vært mye til følgesvenn hvis vi var strandet på en øde øy i stekende sol, og du er ikke noe bedre på en tørrdokk her i denne mørke, fuktige magen på en hval. Om jeg hadde et valg, ville jeg tatt med meg en ordbok hver gang."

Bernt fant lanternen og følte seg frem etter en tørr flekk hvor han kunne tenne en fyrstikk, da han plutselig fikk en urovekkende tanke.

"Tenk om denne hvalen ikke hørte et eneste ord jeg sa der ute i stormen," sa han. "Hva om han ikke forstår norsk helt og holdent? Eller kanskje han er distré? Kanskje han ikke vet, eller husker, at vi bare skulle være *midlertidige* gjester, for å si det sånn. Jepp, skrattende svartbak," fortsatte Bernt, "vi må sørge for at vi kommer oss *ut igjen* av denne hvalen!"

Han tente en fyrstikk (på baksiden av buksene sine).

"Nåh!" sa han da lyset blusset opp. "Jeg forventet naturligvis at fargen på magen til hvalen ville være *rosa*, men jeg var ikke forberedt på at rosafargen ville være *identisk* med rosafargen fra Jenny Skårs spiskammer! Jepp! En stor rosa hule, det er sannelig det det er."

Bernt undersøkte båten, og fant ut at der bølgen hadde gitt *Duvende Dorthé* en raptus på det svake skroget, trengtes det skikkelig med tetting, lapping og maling. Det hadde seg slik at det vannet som bare for noen øyeblikk siden hadde lekket *inn* i *Duvende Dorthé* fra havet, var nå i ferd med å lekke motsatt vei, *ut* av *Duvende Dorthé*, og ned på det rosa dekket inni magen til hvalen.

Etter at Bernt var ferdig med tettinga, lappinga og malinga, sa han: "Det er ikke helt perfekt, men det holder til hjemturen, *håper* jeg!"

Skrattende svartbak, nå må vi skynde oss! Laila er hjemme, og hun skrangler med komfyrsløkkene, og er utålmodig fordi vi ikke er hjemme når maten er klar!"

Først og fremst dro og dyttet Bernt *Duvende Dorthé* rundt, helt til den sto med baugen i riktig retning. *Deretter* gikk han systematisk frem for å gjøre hvalen urolig i magen.

"Hvaler har så robuste mager," forklarte Bernt den skrattende måken, "og det skal mer til enn en blanding av ketsjup og iskrem, sylteagurk og sukkertøy, eggesalat og eplepai, for at de skal få urolige mager."

Han begynte å pumpe vannet ut av *Duvende Dorthé*, helt ned til bunnen av kimmingen. I en slik gammel båt ble det alltid liggende igjen så mye rart, som gamle krabbeklør, blåskjell, agn, rustne fiskekroker, en boksåpner, oksiderte messingdeler, alt blandet sammen med en god porsjon *slam*. Bernt tok og skrapte opp slam med enden av en pinne, og kastet en-klatt-her, og en-klatt-der, og lagde noen store slamflekker på skottene i magen. Magen begynte å skjelve som flanken på hesten når den vifter vekk fluer!

Så åpnet Bernt et spann med rester av gul dekkmalning og begynte å skvette rundt seg, dryppe lite-grann-her, lite-grann-der. Han begynte å more seg — kanskje fordi dette var den første gangen han kunne utfolde seg fritt med maling.

Det neste han tok, var en kanne med smørefett, så brukte han pinnen til å sprute noen linjer her og der.

Nå skalv magen til hvalen *skikkelig*! Det gjorde det litt vanskelig for Bernt å sikte, og noen av klattene med smørefett ble feilplassert. Men så begynte magen å lage rumlelyder, og vrenger-seg-i-den-ene-retningen, og vrenger-seg-i-den-andre-retningen, og da visste Bernt at det skulle ikke mye til før magen kom til å slite seg fra fortøyningen, og bli urolig.

Han hoppet opp i *Duvende Dorthé* så fort han kunne, og startet puttputten, tøffitøff-*bang!* tøffitøff-*bang!*

"Skrattende svartbak!" ropte han. "Strekk ut vingene, flaks frem til den forreste luka, og kil hvalen i halsen med en av fjærene dine!"

Selvsagt var eksosen og ristingen fra puttputten til stor hjelp, men det var selve kilingen som satte systemet i gang. Med den mørkeste og dypeste rumlingen noensinne hørt, vrengte den store magen seg, hitover og ditover, og med et "RAP!" som bare en hval kan rape, kom både båten og Bernt, med en stødig hånd på styrepinnen og en skrattende svartbak på slep, og med puttputten i full sving, klakketi-bangete ut av hvalens åpne munn, så fort at de nesten ikke berørte toppene på de to første bølgene, og landet med et plask

SMAKK! midt i en flokk med hvaler! Bernt roet ned litt med gassen på puttputten, og prøvde å styre seg inn mellom to hvalhaler, den ene med samme farge som Jenny Skårs spiskammer, den andre med samme farge som golv og dører på doktor Wangens venterom, men veien var blokkert av en hvalhale med samme farge som trammen og listverket på Kæpt'n Hansens hus. Hver gang Bernt endret kurs, virket det som om det kom flere hvalhaler i veien. Til slutt stoppet Bernt puttputten, og lot *Duvende Dorthé* drive mellom hvalhalene mens han pønsket ut hva han skulle gjøre.

Han duvet rundt i båten og tenkte på situasjonen. Da dro han frem kikkerten og tenkte litt mer. Så sa han endelig, "Nåh!!! Det der er en hel del hvalhaler" — noe som bare var den klassiske toppen av isfjellet. "Man kan nesten ikke se skogen for bare trær," jamret Bernt, "eller havet for bare hvalhaler!"

Det må da være en grunn, tenkte Bernt, til at hele denne flokken med hvaler vinker med sine haler til *Duvende Dorthé*.

"Alle bortsett fra en," la han til, og tittet gjennom kikkerten på en bleik hval som så ut som den hadde en urolig mage, forårsaket av bunnvann, smørfett, dekksmaling, og kiling i halsen med en fjær. "Jepp! Den hvalen ser ut til å ha noe ufordøyd, men den ser også ut til å være fornøyd."

Men i mellomtiden begynte flokken med hvaler å bli utålmodig. De viftet med haletuppene og *smalt* dem ned i vannet.

"Forsiktig!" brølte Bernt. "*Duvende Dorthé* har et svakt punkt, og dere er i ferd med å slå sprekker i skroget — hvis dere ikke først slår oss flate som fluer, og det er ikke en anstendig måte for en dypvannsfisker og skuta hans å møte selveste draugen på."

På grunn av *Duvende Dorthés* vanlige lekking, og alt vannet som ble plasket ombord av utålmodige hvalhaler, måtte Bernt fortsette å pumpe, slisj-kaslosj, slisj-kaslosj, og han

hadde ikke mye tid til overs til å lure på hvorfor en hval var fornøyd, og hva som gjorde at resten av flokken var så løssluppene med halene sine. Yngre og sterkere menn hadde kanskje gitt opp, men ikke vår dypvannsfisker, Bernt Duun! Han fortsatte å pumpe med én hånd, slisj-kaslosj, slisj-kaslosj, mens han lette rundt i verktøykassa med den andre. Han drev fortsatt og pumpet, slisj-kaslosj, slisj-kaslosj, da han dro opp et plaster, rev av papiret med tennene, og klistret det på tuppen til den nærmeste hvalhalen.

Bernt visste med en gang at det var slutt på problemene hans.

"Hvalene var bare utålmodige fordi jeg brukte så lang tid på å forstå dem," forklarte Bernt den skrattende svartbaken. "Hvaler er egentlig ganske tålmodige når det kommer til å stå eller svømme i kø for å få et plaster klistret på haletuppen."

Etter at hver hvalhale hadde blitt pyntet med et polkagrisstripete plaster, svømte hele flokken med halene holdt høyt i en kolossal sirkel rundt *Duvende Dorthé*.

En gammel dypvannsfisker som Bernt kunne ikke la være å rope "Der blåser'n!" på klassisk vis.

Og på *en, to, tre*, blåste hele hvalflokken tre store blås for Bernt Duun, og svømte utover mot horisonten.

"Aldri har jeg opplevd," sa Bernt, "at så mange tonn kunne bli fornøyd, takket være en liten, gammel pakke med plaster!"

Han hadde fortsatt et plaster igjen, og han visste at han kom aldri til å ha bruk for det selv — aldri hadde det blitt klekket eller fanget en hummer som kunne knipe med kloa i Bernt Duun — derfor spøkte han og sa: "Skrattende svartbak, vi tar med oss det siste plasteret hjem til Laila!"

"Tii-hi-hi-hii!" skattet svartbaken, for hun satte alltid stor pris på spøkene til Bernt. "Og vi burde reise hjem med det med en gang," sa Bernt, "så hun ikke må vente på oss."

Men så la han merke til at vannet var steget opp over golvplankene. Så han begynte å pumpe igjen, slisj-kaslosj, slisj-kaslosj! Deretter fikk han i gang puttputten, klakketi-BANG! klakketi-BANG! og med stødig hånd på styrepinnen, og en skrattende svartbak på slep, styrte han *Duvende Dorthé* tilbake opp bukta.

De kom seg hjem akkurat idet hanen begynte å gale.

Historier fra Centerburg

Robert McCloskey

Fell-for-Spell

Uansett hvilken by du befinner deg i, så finnes det alltid et sted hvor det er best å gjøre ting. Når man skal spille kaste på stikka, finnes det ikke et bedre sted i Centerburg enn smuget bak barbersalongen. Når man skal spille baseball, er det beste stedet en ubrukt tomt ved siden av Enders Saltselskap. Men dette er ikke et bra sted å fly med drager, fordi det er alt for mange ledninger i veien. Det beste stedet å spise smultringer er onkel Odyssevs' kafeteria. Det beste stedet å spise iskrem er Umpfschneiders landhandel. Det er en haug med steder hvor du kan fiske, men det beste stedet er i Curbstone-elva, rett under jernbanebrua. Det beste stedet for snurrebasser er den betonglagte gangveien rundt minnesmerket, reist til ære for borgerkrigsveteranene midt på torget. Selvfølgelig er det alltid mange jenter som kommer i veien, fordi det er det beste stedet i Centerburg å spille med klinkekuler og hoppe tau også. Hvis du er en skikkelig ekspert på snurrebassnurring kan du få snurrebassen til å gå hopp, hopp, hopp, snurre hele veien ned trinnene ved minnesmerket, så lenge det ikke er noen klinkekulespillere i veien da.

"Homer Price, hvis du kommer borti klinkekulene våre med snurrebassen igjen, så tar vi den, og du får den ikke igjen så!" ropte Ginny Lee. "Vi var her under soldaten først. Guttene kan være der borte på den andre siden ved matrosen, og snurre med de teite snurrebassene!"

"Det var ikke med vilje," sa Homer Price. "Jeg mente ikke å snurre borti klinkekulene."

"Nettopp," sa Freddy. "Homers snurrebass kom bare liksom borti en av kanonkulene, og snurret rundt statuen."

"Homer Price, du traff den kanonkula med vilje!" sa Ginny Lee. Hun reiste seg opp, og var klar til å kaste snurrebassen så langt hun kunne.

"Se hvem som kommer der!" sa Freddy, og pekte til den andre siden av torget.

"Neimen, er det ikke goffaen din, Homer?" sa Ginny Lee, og glemte helt å kaste snurrebassen.

"Joda, det er han," sa Homer; han kjente igjen den høye, gamle mannen som gikk raskt mot dem.

"Ingen her omkring kan gå så fort som goffa Herkules," sa Freddy.

"Han er ganske rask, selv om han er så gammel," samtykket Homer. "Men han sier han ikke kan gå like fort nå som da han var ung."

"Hvor gammel *er* goffa Herkules?" spurte Freddy. "Det er vanskelig å se om han er *femti* eller *nitti*."

"Goffa Herkules sier at han stoppa å holde tellinga på bursdagene da han fylte nittini, men du vet hvordan han er, du veit aldri når han forteller en av historiene sine, og når han forteller noe som er sant."

"Tror du han vil fortelle oss en i dag, Homer?" spurte Ginny.

"Det er alltid noe som minner goffa Herkules om en historie," sa Homer. "Og så lenge ingen avbryter ham, tror jeg han forteller en."

"Ja-a-uu!" utbrøt goffa Herkules, da han kom gående opp til minnesmerket. "Go' mørgo, jentu og guta."

"God morgen, goffa Herkules," hilste Homer.

"Hei, goffa Herkules," sa Freddy.

"Fortell en historie, goffa Herkules," tryglet Ginny. Og nesten med en gang var alle jentene og guttene samlet rundt goffa Herkules og forlangte en historie.

"E hadde no ikkje tenkt å øydeleggji all denna klinkekulinga og tauhoppinga og snurrebassnurringa for dikkan småtælpa," sa den gamle mannen da han satte seg på et av trinnene og dro til seg de lange beina sine. "Kor kjem alle dessa fine kulun og snurrebassan i frå?"

"De var gratis," sa Ginny Lee, og viste frem klinkekulene hun hadde fått.

"Betalte ikke en tøddel," la Freddy til. "Fikk dem fra Whoopsy-Doodles!"

Goffa Herkules holdt hånda bak det gode øret for å forsikre seg om at han hørte rett, så Homer forklarte: "Fra de som lager Whoopsy-Doodle, goffa Herkules. Du skriver navnet ditt på kupongen i lokket på esken med Whoopsy-Doodle Frokostblanding, og sender den med posten, og så sender de deg klinkekuler eller en snurrebass."

"Å, e skjøna," sa goffa Herkules. "So de kjøper dessa Whoopsy-Doodles på bue for å få kupongan?"

"Neei," svarte Homer. "Onkel Odyssevs kjøpte en stor ladning til kafeteriaen, og det var akkurat nok kuponger til hele gjengen."

"E hugsa," sa goffa Herkules, "det va ein gøng e sparte upp nøkk klysu tå skråtobakk te å sende inn, og e fekk ein speledåse. Spelte duveleg fin musikk," sa han, og strøk seg tankefullt over haken.

Alle ungene så nøye på goffa Herkules, og de visste at når han strøk seg over haken på den måten, tenkte han på en historie.

"Minner den spilledåsa deg om noe?" spurte Ginny Lee utålmodig.

"Kan ikkje si at den gjer det, nei," sa goffa Herkules.

"Kanskje skråtobakklyser?" foreslo Freddy håpefullt.

"Nei," sa goffa Herkules. "Men all denna hoppinga og snurringa minna me om noko." Den gamle mannen fortsatte å stryke seg tankefullt over den rynkete haka, mens ungene benket seg ned på trinnene for å høre på.

"I gamle daga — då Ohio vart ein del tå Unionen ell rundt då. E va ein liten gut, ikkje stort større enn Homer her, og e kom hit for å slå me ned ilag i den nye staten med far min, fabro og nokon syskjnbådn. Me hadde satt att kvinnfølkji i nærleiken tå Philadelphia fram te me kunne finne ein stan å byggji, og nokon mål med mark å dyrke. Sia dei fleste grannane kom te å væra indianera, tenkte me at det va ein god idé om me vart kjend me dei, fyri me henta kvinnfølkji. Me kom over fjellet te fots og so bygde me ei flåte tå timmer; me tenkte at me sku komma uss ned elve, og finne ein passande stan der å slå uss ned ved elvebredda. Me dreiv med straumen ein dag ell to, so vart flåta ståande heilt i ro. Tenkte med ein gøng at me hadde truffe ein stein ell ei grein, men ette me hadde rota rundt med stauran, fann me ut at det ikkje va so. Fann ut at det va ei hump som gjekk på tvers tå elve, og ho va på høgde me eit tå dessa trinna her. Flåta vår va so gøtt som fanga der ho sto upp mot humpe, og straumen dytta so hardt bakantifrå at me fekk ikkje rikka flåta. So me gjekk alle tå og tok byttun og satte i gøng å fylle vatn frå øvst på humpe, og kasta det mot straumen på den saktegåande sida; e trur me bala på ein heil dag me fylling og kasting for å få jevna denna humpe i elve. Va ikkje te noko nytte då, for vatnet kom attende nedover elve, og gjorde so at humpe vart høgar enn nokon sinne. Det såg ikkje ut te å væra noko me kunne gjera for å få flåta over humpe. Syskjnbådna mine gjekk eit stykkji nedover elve på den are sida tå humpe, og tok te å byggji ei ny flåte. Dei fann ut at dei ville drive vidare ned mot Ohio-elve, men far min fann ut at denna stan va nøkk væl so bra som are stan, so me vart værande akkurat her.

Me bygde uss ei lita stugu på tøyppen tå bakkjin — de veit alle kor e meina, akkurat der den gamle kanalen starta, der kor Curbstone-elve dele se. Dei bygde den kanalen nokon år seinar, berre for å få båtan rundt humpe. Du kan sjølvsagt ikkje sjå humpe i dag, ette alle dessa åre, viss ikkje vatnet går høgt; te og med då kan du knapt nøkk leggji merke te ho viss ikkje lyset treff på rett vis. Den siste storflaumen me hadde for tjue år sida tok å vaska vekk nærmast heile humpe."

Goffa Herkules stoppet opp og strøk seg tankefullt over skjeggstubbene, og så gjentok han: "vaska vekk nærmast heile humpe!"

"Men hva med hoppinga og snurringa?" spurte Freddy.

"Å jau," sa goffa Herkules, og klaska hånda på låret. "E kjem te det." Han pekte med langefingeren mot Freddy og sa: "No må ikkji du avbryte me, gut."

"Freddy minnet deg bare på det, goffa Herkules," sa Homer. "Han mente ikke å avbryte."

"Ska me no sjå," sa goffa Herkules, og strøk seg over haka. "Å jau, snurring. Ja-a-uu," begynte han, "området her omkring viste se å væra nøkk so bra, og litt ette va det fleir som slo se ned her, te tross for at dæ va endete med indianeradn. Det tok ikkji lange tide fyri det va fleire garda her i skogan langsmed elve. Dei fleste nybyggjiran sendte svinekjøt og kveite og lønnesirup ned elve te Ohio-elve, og vidare ned te New Orleans for salg. Sia alle båtan te New Orleans måtte starte på den are sia tå humpe i Curbstone-elve, vart den vesle stugu vår på bakkjittøppen ved humpe nærmast ein slags losse- og lastepunkt for området.

Det tok te å bi stor etterspørsel tå tunnu å frakte salta svinekjøt i, so e og far min, me starta å byggji tunnu. Det vart ei lønsam bedrift, denna tunnebyggjinga på bakkjittøppen. Men so ein mørgo — e gløyme om det va unde det store Indianer-opprøret, ell om det va rett ette opprøret om Curbstone-elve — me styra på med vårt, kutta stava og bøygde tunneband, då e tilfeldig kom te å kaste eit blick burt på ei tå tunnun som me hadde vørte ferdige me dajin fyri åt. E la merke te at det stakk upp tuppen tå ei fjør or tunna! Det gjekk kaldt nedover ryggjittavla på me, for e tenkte at det va nøkk ein indianer på den are sia tå den fjøre, og han venta nøkk i den tunna so han kunne få nokon fleir skalpa i beltet sitt. E gjorde tegn te far min, og raskar enn sin eigen skuggji fekk han slengt på løket te tunna, og satte se uppå mens e spikra det gøtt att. Me hadde fått uss ein hamrande, skrikande og klar-te-å-drepe indianer i tunne!"

Goffa Herkules stoppet opp for å humre litt og stryke seg over haka, så fortsatte han. "Me bestemte uss for å sende'n te New Orleans med neste båt, og me gjekk i gøng att me å byggji tunnu. E såg for me kor overraska den som åpna tunna kom te å bi då han hadde fått se ein indianer istan for ei svineribbe. Indianer'n hamra på og vipa på tunna, mens me gjekk te bake te arbeidet. Me lo og fulgte ikkji so mykji med, men då me hørde eit kraftigare slag, såg me upp. Då såg me at tunna tippa over på sia og begynte å rulle nedover bakkjin! Ja-a-uu! Det ska e si're, den tunna fylt upp med indianer, snurra og spratt og hoppa ned den bakkjin som eit lynnedslag. Den smalt mot det gamle sykamor-treet nede ved elvebanken, og tunna —

det va ei gremmeleg tunne òg— knust te pinneved. E vil påstå at nokon tå betan ikkji va stort større enn ein tannpirkar."

"Hehehe!" Goffa Herkules stoppet opp for å le litt før han fortsatte.

"Og denna indianer'n spratt rett uti Curbstone-elve! Me lo og lo, kunne ikkji la væra sjølv om me vart litt bekymra for at detta kom te å settja i gøng meir bråk med indianeradn. Det va den mest bedrøvelege indianer'n e nokon gøng har sett; han kom stotrande og dryppande upp or elve, og forsvann inn i skogjin.

Ja-a-uu! Me rekna med at me kom te å få att neste mørgo! Då va det *to* fjør som stakk upp or *to* tunnu, men jaddi, me gjorde nett det sama me dei, og spikra att tunnun slik me gjorde med den fyste indianer'n; neiggu klarte ikkji *dei* òg å tippe tunnun og rulle ned bakkjin, og dei smalt mot det gamle sykamor-treet ved elvebanken. Begge indianeradn spratt uti Curbstone-elve, nett som tidligare. Ja-a-uu! Og veit de, det vart slik at kor mørgo måtte me spikre att nokon tå dessa karadn og rulle dei ned bakkjin fyri me kom i gøng me arbeidet. Det hadde se slik at den fyste indianer'n hadde kommi heim te stammen, og han skraut tå å ha vørte snurra rundt i ei tunne, og kor svimmel han hadde vørte. Og sjølvsagt ville alle dei andre modige indianeradn òg prøve, og det vart nærmast ein manndomsprøve i stammen. Det vart vanskele for oss å få gjord arbeidet vårt med alle dessa indianeradn rundt oss heile tie, og dei trygla og ba oss om å bi rulla ned bakkjin i tunnu. Te slutt hadde me ikkji tid te å byggji nøkk tunnu te å rulle indianera i ein gøng. Haugen med knuste tunnu rundt det gamle sykamor-treet vaks og vaks, og so fekk far min ein idé. Me bygde ei ekstra kraftig tunne og rigga ho upp på ei aksling; me tok so nokon beltu tå rålær og kobla heile sulamitten te vindmølla vår. E må si at det va den mest gruelege dingsen e nokon gøng har sett, men jaddi virka'n. Når vinden blåste og far min slapp upp kløtsjen, begynte tunna å snurre like fint som ein snurrebass. Ja-a-uu! Me begynte å ta ein bøffelfell i betaling frå indianeradn for ein runde i denna dingsen, og den vart kjend som Fell-for-Sprell. Me godtok *alle* slags skinnfella og pelsa som betaling — røv, bever, skunk og mink. Det tok ikkji lange tie fyri me dreiv me *storeksport* tå skinnfella. På ein roleg dag kunne det stå uppte fem, kanskji seks hundre indianera i kø; dei venta og ba om at vinden sku blåse, blåse so hardt at dei vart gøtt svimle inni Fell-for-Sprell.

Sjølvsagt forbedra me'n litt, som å kjøle ned kunden me ei vassbytte når han kom ut or maskine — som erstatning for dukkerten i Curbstone-elve; de skjøna det at indianeradn syns ikkji dei fekk valuta for fellan viss dei ikkji vart gøtt blaute i tillegg te å bi svimle.

Dei indianeradn ville hell ta ei runde i Fell-for-Sprell enn å eta," sa goffa Herkules, og han strakk de lange beina sine og reiste seg opp. "Snakk um å eta, ska me ikkji ta ein tur te kafetria'n te'n Odyssevs, so spandera e smultringa på alle og ein kor?"

Goffa Herkules gikk med lange skritt mot kafeteriaen i høyt tempo med ungene hakk i hæl, selv om de nesten måtte løpe for å holde følge.

"Ja-a-uu!" ropte goffa Herkules, og slo opp døra på kafeteriaen med den lange armen sin. "Hallohallo, Odyssevs. Go' ettemeddag, Sheriff. Skuv unda detta gamle damspelet og vart upp kundan dine no," krevde han, og viste til strømmen av høylytte gutter og jenter som kom veltende inn døra.

"Hei, goffa Herkules," sa onkel Odyssevs. "Jeg regner med at du har vært ute og fortalt en av historiene dine."

"Herkules," sa sheriffen, "går du aldri lei av å fortelle de historiene?"

"Sjølvsagt ikkji," sa goffa Herkules. "E hugsa no gøtt, Sheriff, då du og Odyssevs va beggji småkvalpa, knapt nøkk turre bak øyrun, og de satt på trinne ved minnesmerket og hørde på historiun. Send rundt smultringan, Odyssevs," sa goffa Herkules og slo i disken. "E må si at du bi treigar og treigar for kor dag som går. Du fer nøkk ikkji nøkk trening tør e påstå, fordi alt detta nymotens utstyret gjer alt abeidet for de." Goffa Herkules tok en håndfull smultringer av fatet onkel Odyssevs sendte rundt og sa: "Kom hit og forsyn dikkan, bådn."

"Dere vil ikke ha en god stor bolle med Whoopsy-Doodles ved siden av smultringene da, barn?" tilbød onkel Odyssevs.

Tilbudet ble møtt av et høylydt og samlet "Nei!" fra guttene, og noen få av jentene husket å si "Nei takk".

Onkel Odyssevs ristet trist på hodet. "Hva skal jeg vel gjøre med seks dusin esker Whoopsy-Doodles? Syttito esker uten lokk som blir mer og mer uspiselig for hver dag som går, og ikke en eneste kunde liker dem, selv om de kommer fra en nyåpna eske."

"Veit du ko, Odyssevs," sa goffa Herkules. "Hønun mine e ikkji vand når det kjem te mørgomat, so e kan mate hønun med seks dusin gamal Whoopsy-Doodles, og du fer att eit dusin egg i bytte."

"Det er en avtale," sa onkel Odyssevs. "I fjor måtte jeg kaste syttito esker med Wheatsy-Beatsy i søpla."

"Det husker jeg godt," brummet sheriffen. "Og alle dere unger, det var ikke et sted dere ikke skøyt vilt rundt dere med disse laserpistolene fra Wheatsy-Beatsy! Hver gang jeg snudde meg traff en paserlistol fra Eatsy-Wheatsy *min* øl — jeg mener ør... et!"

"Skjems de ikkji," spurte goffa Herkules ungene, med et smil om munnen, "å skremme lovens lange arm på den måten?"

"Du, Herkules!" ropte sheriffen, "jeg — "

"Jeg kom til å tenke på deg her i går, goffa Herkules," sa onkel Odyssevs, og styrte samtalen raskt i en annen retning for å unngå en krangel. "Jeg bladde i et av de gamle bladene i barbersalongen, og kom over et bilde av en mann som bar en fullvoksen okse på ryggen."

"Ja-a-uu," sa goffa Herkules, "det e eit tå dei gode, gamle triksa mine det. Uss gamlinga gjorde slikt heile tie. Du begynna å lyfte dyret då han berre e ein kalv, so fortsett du å lyfte'n kor dag. Dyret veks og bi større og tyngre for kor dag, og fyri du veit orde tå're, lyfta du eit gedigent beist tå ein ukse, og det e so lett som berre det!

Held du tellinga på kor mangji smultringa me et, Odyssevs?" spurte han. Så snudde han seg mot ungene. "Ikkji ver unselen, unga, berre forsyn dikkan. Å lyfte ein hest," fortsatte han, "ja-a-uu, ein hest er jaddi me plundrent å lyfte. Det er ikkji det at dyret e so tungt som gjer det, men det er dessa lange beina som kjem i vegji. Det krev ein ganske so høg mann te å kunne gå upp te ein hest og lyfte'n frå bakkjin. Då e va ung, va e den einaste traven i detta hjørnet tå delstaten som va høg nøkk te å klare det. På den tie va det mange kara i området som kunne stå på ein *stubbe* og halde ein hest over økslan, men e va den einaste som klarte detta kunststykkji med begge føtan på *bakkjin*. Det minna me om ein vet då Jeb Enders og e køyrde salt te Cincinnati.

Me hadde eit tospann, og vøgne va lasta so tungt at ein sku tru at me sku forsyne heile Amerika med salt — mykji meir enn me burde ha lasta upp. Ja-a-uu! Me prøvde å komma uss fram som best mulig på den gamle, utslitte veggin dekt tå plank, då me kom te ei bru. Berre ved å sjå på den gamle brue visste me at ikkji va sterk nøkk te å tåle vekte tå den tunge vøgne. 'Herkules', sa Jeb, 'elve e islagt, so ska me ikkji hell dra vøgne over isen?' Men e sa: 'Jeb, isen e ikkji sterk nøkk te å tåle vekte frå hestan, og endå mindre vekte tå saltlasset. Beina på hestan kjem te å gå rett ijønom isen, og då knekk beina. Men veit du ko e kan gjera? E kan stå på isen unde brue og halde'n uppe, imens du køyre over me hestan og vøgne.' Ja-a-uu! E kom me ned på isen, gjorde me klar, og satte ryggjin upp imot det gamle timmeret. 'Hypp!' sa Jeb, og kjerra knirka se fram over brue. Det gamle timmeret knirka og bar se, men e sto unde og held uppe heile konstruksjonen. Eit tospann, eit gedigent saltlass, og Jeb — han e ikkji det ein vil kalle ein liten spole; han veg jaggu hundre kilo ell der omkring."

"Hør her, goffa Herkules," avbrøt onkel Odyssevs, "det er noe jeg har lurt på de siste tredve åra, helt siden du fortalte meg den historien for første gang; hvordan har det seg at føttene *dine* ikke gikk gjennom isen, med all den vekta på skuldrene?"

"Ja, Herkules," sa sheriffen og smålo, "det har jeg også tenkt på."

"No må de kara slutte å komma me kommentara og avbryte historia mi," ropte goffa Herkules. "De gir jo ikkje ein stakkar ein sjans te å avslutte setninga ein gøng," klaget han. "So klart gjekk føtan mine ijønom isen då vøgne va halvvegs over brue, og so måtte e trø vatnet te den forbaska greia hadde kommi se over på are sia.

Vatnet va like kaldt som det kaldaste brunnvatn! E kom me på land att, og Jeb laga te eit bål so e fekk turka støvla og kleu fyri alt fraus te is. Ja-a-uu, e drog tå me støvlan, og då datt det ut ikkje mindre enn to maller; e hadde ein i kor støvel! Me satte uss ned og et dei der og då mens me venta på at kleun sku turke."

"Vent et øyeblikk, Herkules!" Sheriffen ropte for å bli hørt over de skrattende jentene og guttene. "Nå forandrer du slutten!"

"Ja," sa onkel Odyssevs, "det var ikke slik du fortalte den historien da jeg var guttunge."

"Sjølvsagt ikkje," sa goffa Herkules til sitt forsvar. "Denna historia blir eldre og forandra se for kort år den, akkurat som folk. Problemet me de kara e at dikkan ikkje trenar nøkk. De bi eldre og med åra forsvinn sansen for humor, mens denna historia bi både eldre og betre!"

"Ikke hiss deg opp, Herkules," ba sheriffen. "Vi bare lurte."

"Vi mente ikke noe med det," sa onkel Odyssevs. "Se her dere, ta en smultring til, på huset," sa han og sendte rundt smultringene. "Bare fortsett og fortell historien akkurat slik du vil, goffa Herkules. Kunden har alltid rett, sier nå jeg. Kunden har alltid rett!"

Kommentardel: Om å oversette barnelitteratur

De fleste barnebøker er beregnet på to mottagere samtidig, både den voksne som høytopleseren, og barnet som tilhører. Mange av disse barneøkene er skrevet i minst to nivåer, for å underholde begge mottagere, som for eksempel Antoine de Saint-Exupérys *Den lille prinsen* som gir begge nivåer av mottagere innsyn i hva som er viktig i livet. Eller Michael Endes *Momo, eller kampen om tiden* som tar opp temaer som tidsrasjonalisering og jag etter penger. McCloskey holder seg mer til enklere temaer, men er for all del ikke kjedelig lesning for hverken voksne eller barn. *Time of Wonder* gir barna mulighet til å minnes egne opplevelser som har skjedd i relativt nær fortid, mens de voksne får muligheten til å tre inn i en nostalgisk verden som tar dem med tilbake til egen barndom, og følelsen av sommerferie. *Tales from Centerburg* har stereotypiske karakterer som underholder alle aldergrupper. *Burt Dow* tar barna med inn i magen på en hval, mens de voksne kan fange opp intertekstualiteten med hvalreferanser til Herman Melvilles klassiker *Moby Dick*, og bibelhistorien om Jonas og hvalen, og man må ikke glemme referanser i illustrasjonene til den amerikanske kunstneren Jackson Pollock.

Som Riitta Oittinen, oversetter og professor, trekker frem i sin avhandling *I Am Me — I Am Other*, kreves det av en god oversetter for både barne- og voksenlitteratur at personen må kunne lese både analytisk og med sensitivitet, og oversetteren må også kunne skrive og produsere en oversettelse i målspråket som leses naturlig, men som også oppfyller den tiltenkte funksjonen i målspråket (180). Målet er å skape en troverdig helhet, og når det kommer til illustrerte bøker må man også ta hensyn til forholdet mellom tekst og illustrasjon (Oittinen 1993: 180). Oittinen setter barnet i fokus, barnet i nabolaget og barnet i oss selv, og mener vi burde skrive, illustrere, oversette for barn så de liker hva de leser, ser og hører (183).

1.1 Hjemliggjøring og fremmedliggjøring

Hjemliggjøring og fremmedliggjøring av tekst er temaer som er blitt mye diskutert innenfor oversettelsesteori. Schleiermacher skilte tydelig mellom det man i dag kaller hjemliggjøring

og fremmedliggjøring i 1813, og mente at disse to orienteringene innenfor oversettelse måtte holdes fra hverandre. Han mente at "enten lar oversetteren forfatteren være mest mulig i ro og beveger leseren mot ham, eller han lar leseren være mest mulig i ro og beveger forfatteren mot ham." (sitert i Qvale 26) Schleiermachers eget valg for oversettelse var fremmedliggjøring. Flere teoretikere har siden da støttet Scheiermachers syn, som Antoine Berman som er opptatt av å sørge for at det kulturelle "andre" er manifestert i den oversatte teksten (Berman).

Innenfor oversettelse av barnelitteratur bruker Göte Klingberg, professor og forsker innenfor barnelitteratur, begrepet adaptasjon om hjemliggjøring av tekst, og deler det videre inn i underkategorier som *deletion*, *addition*, *explanation*, *simplification* og *localization*. *Localization* innebærer at hele teksten blir flyttet til et land, språk eller epoke som er gjenkjennelig for målpråkleseren (Oittinen 1993: 101). Klingberg opererer også med begrepet *anti-localizing*, som innebærer at all informasjon som navn, årstall, steder blir bevart som de er i originalen (Oittinen 1993: 101). Der historien er satt til et fremmed land, i en fremmed kultur vil barnet lære nye ting om kulturer og internasjonale temaer (Oittinen 1993: 101).

Jeg ønsket å vise hvilke følger hjemliggjøring og fremmedliggjøring kan ha for en tekst, og ved å sette de to versjonene opp mot hverandre, kommer det tydeligere frem hvilke inngrep man må gjøre i de ulike tilfellene, som jeg har gjort oversettelsen av *Time of Wonder*. I *Time of Wonder* ønsket jeg at den hjemliggjorte versjonen ville være det verket som McCloskey ville ha skrevet, dersom han var norsk og tilbrakte sine somre i en norsk, idyllisk skjærgård. Dette innebærer å bruke Klingbergs *localization* hvor navn, steder, flora, fauna og kulturelle elementer oversettes eller fornorskes. Den fremmedliggjorte versjonen blir dermed *anti-localized*. I oversettelsen av *Burt Dow* bruker jeg også *localization* ved å endre navnene i målteksten til navn som er vanligere i målpråket.

1.1.1 Personnavn

I Norge er konvensjonen for litteratur for små barn å hjemliggjøre teksten, særlig når det kommer til navn. Karakterer som Gunilla Bergströms Alfons Åberg som vi kjenner som Albert Åberg i Norge, Francesca Simons Horrid Henry som på norsk har fått navnet Rampete Robin, A. A. Milnes Winnie the Pooh kjenner vi som Ole Brumm er noen få eksempler på karakternavn som er blitt hjemliggjort i oversettelsen til norsk. Også bøker for litt eldre

mottagere, som bokserien om Harry Potter av J. K. Rowling har fått hjemliggjort navn. Torstein Bugge Høverstad, oversetter av *Harry Potter*-bøkene, introduserte svært gode navn på karakterer, et eksempel er Albus Dumbledore som fikk navnet Albus Humlesnurr i den norske oversettelsen. I bøkene til McCloskey er de fleste navnene ganske vanlige hvor det ikke skjuler seg noen dypere mening, men det er noen unntak som Tidely-Idley i *Burt Dow*. De aller fleste navnene har jeg valgt å fornorske i mer eller mindre grad, men samtidig har jeg valgt å holde meg nært oppunder navnene i utgangsteksten.

Personnavnene i *Tid for Undring* er helt alminnelige amerikanske navn, og da disse skulle oversettes, eller fornorskes, ville jeg prøve å få navnene til å være ganske nære de originale med tanke på rytme og klang.

Tid for Undring	
Fremmedliggjort/Navn i utgangstekst	Hjemliggjort
Harry Smith	Harry Sand
Mr. Billings	Jon Spilling
Clyde Snowman	Karl Sunde
Ferd Clifford	Fred Kleppe
Mr. Gray	Grønås
Franky Days båtverft	Frank Dahls båtverft
Hal Vaughns båtverft	Hallvard Vikens båtverft
Alice Wentworth	Dronning Maud
Stephen Taber	Christiania
Victory Chimes	Aurora Polaris

Ved valg av etternavn brukte Statistisk Sentralbyrås nettside (SSB) for å forsikre meg om at etternavnene var vel brukt i Norge, og ikke skilte seg ut på noen måte. Da mener jeg navn som i henhold til Navneloven kapittel 2 §3 fra 2002 er frie etternavn, det vil si at mer enn 200 personer i Norges rike har navnet som etternavn, og det kan dermed tas "som etternavn av andre uten samtykke fra dem som allerede har det". Harry Smith er et navn som godt kunne vært brukt i målpråket, ettersom Smith er et ganske vanlig etternavn i Norge. I skrivende stund er det 1753 personer som har Smith som etternavn her til lands. Det virket likevel naturlig å endre på etternavnet og gjøre det mer norsk. Fornavnet Harry valgte jeg å beholde siden det er et veletablert fornavn i Norge. Årstallet 1957 da boken ble utgitt på engelsk, spiller også en rolle i navnevalgene mine. Harry i *Tid for Undring* er antageligvis rundt førti

år gammel eller eldre, noe som vil si han ble født mellom 1900 og 1920. Mellom disse årene var Harry på sine høyder ut fra navnets historiske utvikling hos SSB.

Gray er den amerikanske stavemåten av fargen *grå*. I Norge er ikke Grå et etternavn som er i bruk, søk på SSB viser at det er fire eller færre personer i Norge som har Grå som etternavn. Siden etternavnet er fargerelatert, ville jeg beholde dette i det norske navnet. Grå er som sagt ikke brukt mye i norske etternavn, og videre mener jeg at grått ofte har konnotasjoner til våren før det blir grønt, eller tåke. Boken følger årstidene fra vår til høst, fremspringet av det grønne og sommerlige til det grønne går over i høstens fargeprakt. Dermed er et etternavn som inneholder grønt et godt valg konnotasjonsmessig, og grønn kan finnes i flere frie norske etternavn, som Grønås, Grønvold, Grønli, Grøndahl, Grønnevik, Grønlien og så videre. Alle etternavn består av to stavelser eller mer, en stavelse eller fler mer enn etternavnet i utgangsteksten, så dermed ble valget å bruke et tostavelsetetternavn, og jeg endte til slutt opp med *Grønås*.

Både Franky Day og Hal Vaughn ble fornorsket på samme måte som navnene ovenfor i målteksten, ved å velge fornavn som var brukt i Norge i tidsperioden boken ble skrevet, og at de var så nærme navnene i utgangsteksten. Etternavnene ble valgt ut fra samme grunnlag, samt at de er frie etternavn.

Navnene på skonnertene skiller seg ut fra navnene diskutert ovenfor. Stephen Taber, Victory Chimes og Alice Wentworth er alle kjente seilskip med lang historie, og de er fortsatt i drift i dag, med unntak av Alice Wentworth som ble ødelagt i en storm som herjet langs kysten av Maine i 1974 (Massingham). I en utgivelse av *Norske Seilskuter* fra 1933 blir flere norske skonnerter nevnt, men de fleste av disse har havarert, rett og slett forsvunnet, eller blitt solgt til utlandet. Likevel har *Norske Seilskuter* gitt meg et pekepinn på hvilke navn man døper seilskuter med, og det var helst navn bestående av et personnavn, navnet har også ofte en mytologisk opprinnelse, eller det var også brukt en del stedsnavn. Alice Wentworth ble til Dronning Maud i den hjemliggjorte målteksten. "Maud" var et av Roald Amundsen skip som han døpte etter den daværende dronningen av Norge, Maud (Arnesen 103). Å bruke et kongelig navn på en båt gir den en viss tilhørighet til et landområde, og det høres naturlig ut at en båt, i dette tilfellet en stor skonnert, kunne hatt et navn som "Dronning Maud". Stephen Taber ble til Christiania i den hjemliggjorte versjonen. Christiania var navnet på Oslo i tidsrommet 1624 til 1925 (Store Norske Leksikon), og ved å bruke navnet på hovedstaden i Norge, får skuta tilhørighet til landet. Victory Chimes ble til Aurora Polaris i den hjemliggjorte versjonen. Jeg tenkte først å gi båten navnet Nordlys, eller Midnattssol, siden

disse er nordiske fenomener, men begge navnene er i bruk i dag av Hurtigruten. For å unngå assosiasjon til Hurtigruten, valgte jeg å bruke det latinske navnet for nordlys som også klinger godt som et båtnavn.

Historien om Burt Dow skal også være lagt til kysten av Maine som *Time of Wonder*, men i motsetning til *Time of Wonder*, så er det ingen spesifikke stedsnavn eller geografiske kjennemerker man må ta hensyn til, som vil bli diskutert litt senere. Personnavn i teksten ble endret for å gjøre teksten mer tilpasset målgruppen, og for å få en bedre flyt ved høytlesning. Mine valg av navn har mange av de samme begrunnelsene for navnene i *Bernt Duun* som i *Tid for Undring*, nemlig å ligge nær inntil utgangsteksten men samtidig sørge for en god flyt for den norske leseren, som antageligvis vil være en voksen. Samtidig har jeg for det meste valgt frie etternavn, unntaket her er Duun med 93 personer som deler dette etternavnet. Begrunnelsen for å bruke Duun er rytme og klang, og Duun og Dow har mye av det samme lydbildet og de har begge en stavelse.

De andre etternavnene har, i tillegg til å være frie, vært nær utgangstekstens navn i rytme og klang, og jeg har også tatt hensyn til alliterasjon og assonans i teksten siden det er vært fremtredende i teksten. Fornavnene er alle navn som var relativt vanlige her til lands i tidsperioden boken ble skrevet.

Bernt Duun, dypvannsfiskeren	
Navn i utgangstekst	Hjemliggjort i måltekst
Burt Dow	Bernt Duun
Tidely-Idley	Duvende Dorthe
Ginny Poor	Jenny Skår
Doc Walton	Doktor Wangen
Capt'n Haskell	Kæpt'n Hansen
Leela	Laila

Navnet som krevde mest hensyn og omtanke i Bernt Duun, var navnet på den kjære båten hans. *Tidely-Idley* er et båtnavn som har en betydning på engelsk som ville gått tapt for tilhøreren, om ikke også for høyttoppleseren hvis det ble beholdt på utgangsspråket. Slik jeg tolker navnet, er *Tidely* strømninger fra tidevannet, og *Idley* er lat, inaktiv, og passiv. En annen betydning av verbet *idle* når det blir brukt om en motor eller et fartøy er at de kjører uten at de er brukt til noe nyttig i følge ordboken Merriam-Webster. Dette er en båt som bare lar seg drive med av strømningene i havet, og dette blir også brukt i boken: "It looked like a good day, so Burt took the *Tidely-Idley* way, way out to the end of the bay and into the open

sea." (18) Navnet tilskriver båten egenskaper, og både fortelleren i historien og Burt personifiserer den ved at han omtaler båten med 3. person entall hunkjønnsform: "'She's a good boat,' says Burt, patting her on the stern and giving her propeller an affectionate kick." (8) På norsk er det ikke like vanlig å snakke om et fartøy i hunkjønnsform som det er på engelsk. Jeg valgte likevel å beholde bruken av *hun* i målteksten siden har det en litt komisk effekt i teksten, og det forteller leseren noe om forholdet mellom båten og Burt. For å gjøre det tydeligere for leseren valgte jeg å bruke et kvinnenavn, så det ble en større sammenheng mellom navnet på båten og bruken av 3. person entall hunkjønnsform i teksten, siden en direkte oversettelse av navnet ikke var en brukbar mulighet. En mer direkte oversettelse av navnet var min første tanke, som *Tidevannsvuggen*. *Vugge* konnoterer ro og søvn, og kan også forbindes med bølger og bølgenes vuggende bevegelser. Likevel klinger ikke dette navnet like godt som Tidely-Idley, for det gir en bølgende følelse i seg selv når man leser det. Dermed bevegde jeg meg over til å leke litt med å sette sammen navn ved å bruke presens partisippformer kombinert med kvinnenavn som også kunne spille på alliterasjon og assonans. Bølgende Bjørg, Duppene Doris, Gyngende Gyda, Vuggende Vera og Duvende Dorthe var navn som dukket opp i prosessen. Bølgende Bjørg blir for likt substantivet bølge som dukker opp i nærheten av navnet på båten flere ganger i teksten. Ettersom boka også har noen komiske elementer, falt valget på Duvende Dorthe. Navnet kan ha en humoristisk effekt på leseren, det beskriver en bølgende bevegelse uten å bruke ordet direkte, samt at man erstatter rimet i navnet med bokstavrim.

I *Centerburg Tales* har McCloskey valgt noen litterære, og uvanlige, navn på noen av karakterene som Homer, Uncle Ulysses og Granpa Hercules.

Historier fra Centerburg	
Navn i utgangstekst	Hjemliggjort
Uncle Ulysses	Onkel Odyssevs
Granpa Hercules/ Herc	Goffa Herkules

Navnet Ulysses kjenner vi bedre til på norsk som Odyssevs, som helten i Homers store episke verk *Odysseen*. Man finner også Odyssevs i Homers *Iliaden*, samt andre verk fra den episke syklus. Ettersom McCloskey har valgt flere navn knyttet til den greske mytologien, historien og litteraturen, mener jeg det er et godt grunnlag for å bruke de norske versjonene av navnene. Dette gjør det også mer gjenkjennelig for lesere eller tilhørere da de møter på disse navnene i skoleundervisningen, og kan dermed knytte det de lærer opp til fiktive karakterer som de møter på i *Historier fra Centerburg*.

Den mytologiske helten Herkules, som man på norsk skriver med *k* fremfor *c*, har i likhet med sin navnebror Herkules i Centerburg en enorm styrke. Centerburg-Herkules viser dette frem i sin historie om hvordan han holder oppe en trebro, mens hans partner rir over med et tospann overlastet med salt. I tillegg til den fornorskede skrivemåten av navnet, valgte jeg også å erstatte forkortningen av navnet med hele navnet. I engelsktalende land er det en større tradisjon for forkortelser av navn, eller kjæle navn, på personer, men det er ikke tilfelle i Norge. Herc ville på en norsk skrivemåte skrives *Herk*, noe som kan by på konnotasjonsproblemer ettersom substantivet *herk* betyr, ifølge bokmålsordboka, dårlige saker, skrap, noe plagsomt eller pakk, pøbel. For å unngå denne betydningen av navnet valgte jeg å heller å bruke navnet i sin fulle form.

1.1.2 Stedsnavn og geografi

Time of Wonder er en bok med en rekke stedsnavn fra Maine: øyer, bukter, skjær, elver og andre områder. En rekke av stedsnavnene er enkle å forstå, og har en direkte mening basert på historie, utseende, ressurser eller beliggenhet. Dette er navn som Western Island, Pond Island, Two Bush Island, Blastow's Cove, Swain's Cove, Bucks Harbor, Pumpkin Island, Horseshoe Creek, Eagle Island, Deer Island og Birch Island. I den hjemliggjorte versjonen valgte jeg å oversette eller fornorske dem. I den fiktive norske skjærgården som jeg legger til rette blir det naturlig med norske navn, og det at hele stedet er fiktivt gir meg en ganske stor frihet til navnevalg, men likevel ønsket jeg å holde meg nær utgangsteksten. Så langt det var mulig ønsket jeg å beholde navnets betydning, så fremt det ikke virket fremmed på norsk, og der dette ikke gikk valgte jeg å finne et nytt navn for stedet som var lydlig nært det i utgangsteksten. I disse valgene lente jeg meg på allerede eksisterende øynavn.

Utgangstekst/ Fremmedliggjort	Hjemliggjort
Penobscot Bay	Brattskjærsfjorden
Camden Hills	Åskammene
Isleboro	Midtholmen
Western Island	Vesterøya
Pond Island	Småkulpøya
Hog Island	Svinholmen
Spectacle Island	Spikerholmen

Two Bush Island	Tobuskøya
Blastow's Cove	Blestenbukta
Swain's Cove Ledges	Frierbuktskjæret
Eggemoggin Reach	Fiskegryta
Cape Rosier	Villroseodden
Bucks Harbor	Bukkehavna
Pumpkin Island	Plommeøya
Benjamin River	Brattskjærselva
Horseshoe Creek	Hesteskoodden
Eagle Island	Fugleholmen
Dirigo	Dirigentøya
Pickering	Ringtangen
Deer Island	Hjorteøya
Birch Island	Bjørkeøya

Noen av stedsnavnene i teksten er navn som er avledet av urbefolkningens navn på stedene i Maine. Penobscot er et område i Maine hvor Penobscot-urfolket holdt til. Navnet skal komme fra en feilaktig oppføring av det egentlige navnet Penawapskewi som betyr steinete eller hengende skjær (Maine an encyclopedia). Brattskjærsvfjorden var et navn jeg kom frem til ved å benytte meg av betydningen til navnet i utgangsteksten.

Eggemoggin Reach er også et eksempel på navn fra urfolket i området, og Eggemoggin betyr "et sted å fange fisk" eller "fiskedam" (Maine an encyclopedia). Inne på fjellet på hjemstedet mitt har vi et lite tjern som vi kaller *Fiskegryta*, hvor det før i tiden alltid "kokte" av fisk, og jeg mener at dette er et navn som fungerer godt på et avgrenset område i en større bukt eller fjord som man kan ha brukt som fangststed.

Dirigo er en annen øy som var litt problematisk. Dirigo er statsmottoet til Maine og er latinsk for "jeg leder" eller "jeg dirigerer". Denne øya kom ikke opp i kartsøkene jeg foretok, men er mye brukt i navn på skoler og bedrifter i Maineområdet. *Dirigentøya* er navnet jeg valgte, her brukes et substantiv fremfor verbet, men det klinger ganske likt som i utgangsteksten og beholder betydningen. Betydningen det har for Maine som stat forsvinner, men settingen er ikke lenger i Maine.

Det var ikke bare spesifikke stedsnavn som ble endret i den hjemliggjorte versjonen av *Tid for Undring*. For å gi inntrykk av et geografisk norsk kystlandskap eller skjærgård blir klippe erstattet med svaberg der det forekommer i teksten, og bukt blir erstattet med fjord,

som Penobscot Bay blir til Brattskjærsfjorden. Jeg valgte også å bruke både holme og øy i navnene på øyene for å få litt variasjon, og for å få den fiktive skjærgården min til å fremstå som troverdig. Holmer er per definisjon mindre enn en øy, og det er naturlig at både holmer, øyer og skjær er å finne i skjærgården.

1.1.3 Fauna og flora

I to av bøkene møtte jeg på utfordringer med hjemliggjøring da det kom til flora og fauna. Dette var et punkt jeg ikke hadde tenkt så mye over før jeg begynte å jobbe med oversettelsene, men som trengte litt omtanke. En av de mer drastiske endringene som ble gjort i oversettelsen fra *Time of Wonder* til den hjemliggjorte versjonen av *Tid for Undring*, er at kolibri blir til sommerfugl. Kolibrien dukker opp flere ganger i teksten:

and the hummingbird hums by (16)	og kolibriene surrer rundt. (5)	og sommerfuglene svever rundt. (5)
And the hummingbirds visit the petunia patch. (30)	Og kolibriene besøker petuniabedene. (7)	Og sommerfuglene besøker blomsterbedene. (7)
And here are the hummingbirds, humming a hymn to the morning, making a final round to the last of the petunias. It is time for hummingbirds to leave the island. (58)	Og kolibriene kommer fram og summer en sang for morgenen, de tar en siste tur til de gjenværende petuniaene i bedet. Det er på tide at kolibriene forlater øya. (12-13)	Og sommerfuglene kommer fram og svever i varmen fra morgensola, de tar en siste tur til de gjenværende blomstene i bedet. Det er på tide at sommerfuglene gjør seg klare for overvintring. (12-13)
Where do hummingbirds go in a hurricane? (62)	Hvor søker kolibriene ly i vindkastene? (14)	Hvor søker sommerfuglene ly i stormen? (14)

Kolibrier finnes ikke naturlig i Norge, så i den hjemliggjorte versjonen måtte denne erstattes med noe annet. Det er ingen fugler i Norge som ligner på kolibrien og som har dens egenskaper. Men den framstår som liten, skjør og den lever av nektar, noe som den har til

felles med sommerfugler. Sommerfuglene passer også godt inn i konteksten, og med bruken av alliterasjon i teksten.

De fleste av de andre fugleartene som er brukt i teksten har også sitt naturlige habitat i Norge, som skarver, måker, ugler, svaler og kråker.

The robins are gone from the lawn and the garden. (30)	Vandretrostene har forlatt plenen og hagen. (6)	Rødstrupene har forlatt plenen og hagen. (6)
--	---	--

European robin (latinsk navn *Erithacus rubecula*) kjenner vi som rødstrupe på norsk, og har sitt naturlige habitat i Europa, også i Norge. American robin (latinsk navn *Turdus migratorius*) kjenner vi som vandretrost på norsk, og den har sitt naturlige habitat i Nord-Amerika.

McCloskey er ganske spesifikk i sine beskrivelser og i sine valg av fauna og flora. I *Time of Wonder* faller regndråpene ned på "bayberries", som på norsk heter "porsplanter".

bayberry (8)	porsplantene (3)	markblomstene (3)
--------------	------------------	-------------------

Porsplanter er svært spesifikt, og vokser også vilt langs kysten i Norge. I den fremmedliggjorte versjonen beholder jeg porsplanter, fordi jeg ønsket å holde meg nært utgangsteksten og videreformidle direkte bildet McCloskey gir leseren. I den hjemliggjorte versjonen ønsker jeg å formidle et hjemlig bilde, og derfor tar jeg meg også noen friheter i teksten, og velger å føre teksten nærmere leseren og tilhøreren. Siden de færreste barn i alderen tre til åtte vil vite hva porsplanter er, bruker jeg heller den generelle gruppering markblomster. De fleste barn vet hva markblomster er, og dermed vil de også kunne skape seg et bilde av regnet som nærmer seg, og de kan se for seg blomster de har kjennskap til.

Burt Dow har en båt fylt med blomster foran huset sitt, og noen av blomstene som finnes der er *Indian peas*, som på norsk heter fôrskolm. Fôrskolm er, lik porsplanter, relativt ukjent for et generelt leserpublikum, men ut ifra McCloskeys illustrasjon (6-7) kan det like godt være ertebloomster det er snakk om. Erteblomster er en plante mange kjenner til, og de kan se den på butikker i form av frø eller planter, så det blir naturlig å bruke en plante som treffer leseren bedre, siden den stemmer overens med illustrasjonen.

1.1.4 Historie og kultur

Etter at stormet har herjet fra seg i *Tid for Undring* finner barna i fortellingen en skatt bestående av gamle skjell, som har blitt gravd ned for mange hundre år siden. I den

fremmedliggjorte versjonen beholder jeg indianerne som i utgangsteksten, siden settingen er i USA.

<p>Under et gammelt tre ved huset finner du en haug med skjell som ble lagt der av indianere, og du pirker bort tusenvis av snøhvite muslingskjell, som er så gamle at de smuldrer bare du tar i dem, og da går det opp for deg at du står på en plass der indianerbarn har stått før den hvite mann kom til landet. (12)</p>	<p>Under et gammelt tre ved huset finner du en haug med skjell som lagt der av vikinger, og du pirker bort tusenvis av snøhvite skjell, som er så gamle at de smuldrer bare du tar i dem, og da går det opp for deg at du står på en plass der vikingbarn har stått for mange hundre år siden. (12)</p>
---	---

Problemet dukker opp ved hjemliggjøring av dette partiet i teksten, siden setting der er en skjærgård langs norskekysten, og det er logisk brist som virker svært forstyrrende i teksten dersom indianerne beholdes i den hjemliggjorte versjonen. En mulighet var å erstatte en urbefolkning med en annen, det vil si indianere med samer. Men ved å bruke den norske urbefolkningen blir settingen flyttet til de nordlige strøkene i Norge, som da kommer i konflikt med settingen jeg har jobbet med å få frem; en skjærgård man kan finne i den sørlige delen av Norge. Dersom man heller bruker den historiske distansen finnes i utgangsteksten, kan man heller bruke de historiske epokene man har hatt i Norge. Vikingtiden virket for meg et godt utgangspunkt, det tar oss tilbake tusen år i tid, som kan være samme tidsaspekt McCloskey hadde i tankene. Det fantes også vikingbosetninger flere steder langs norskekysten, som gir fortellingen troverdighet.

Kulturell hjemliggjøring inkluderer også mat i to av oversettelsene. Burt Dow mater kjæledyret sitt, måka, med frokostmat. Den sukkerholdige frokostmaten i USA skiller seg fra frokostmat fra Norge. Pannekaker til frokost er noe den norske befolkningen begynner å bli kjent med, men cinnamon toast og popover er fortsatt ganske ukjent. Jeg måtte selv bruke internett for å finne ut hva en popover er, et slags rundstykke bakt i muffinsformer som fint kunne oversettes med et vanlig rundstykke.

<p>[...] tosses her a pancake or a popover, or sometimes a piece of cinnamon toast. (13)</p>	<p>[...]kaster en brødiskive eller et rundstykke til henne, og noen ganger gir han henne også rester av havregrøten. (17)</p>
--	---

Resten av frokostalternativene ble erstattet av vanlig norsk frokost, her representert ved brødskive og havregrøt. Donuts er et annet amerikansk bakverk som vi møter på i Centerburg Tales, hvor Herules spanderer donuts på alle barna inne på Ulysses' Diner. Det man i Norge forbinder med donuts er store smultringlignende bakverk, ofte med et trekk av sjokolade eller noe annet søtt, og kanskje toppet med fargerikt strøssel. Illustrasjonene til McCloskey (24-25) kommer igjen til unnsetning og viser frem et bakverk som ligner mer på de norske, tradisjonelle smultringene enn det en norsk leser vil forbinde med en donut, og dermed blir det naturlig å kunne bruke smultring for å unngå å bruke et fremmedord i teksten.

Bruk av titler som mister, misses og miss er vanlig og brukes til daglig i USA, men i Norge virker dette mer fremmed. Mister, forkortet Mr., ble beholdt i den fremmedliggjorte versjonen av teksten, men i den hjemliggjorte versjonen valgte jeg å stryke titlene. Å bruke *herr* på norsk blir veldig stivt og institusjonspreget, og selv om teksten skal ha en tidskoloritt á 1950/1960, syns jeg tittelbruken blir for markert på norsk. Å omtale en voksen person ved bruk av etternavnet formidler fortsatt respekt for vedkommende, selv om det ikke er like markert. Med dette som bakgrunn valgte jeg å gjøre om Mr. Billings og Mr. Gray til Jon Spilling og Grønås.

Da det blåser som verst sitter familien og prøver å drukne ut lyden av stormen med sang i *Time of Wonder*. I utgangsteksten synger familien "The Battle Hymn of the Republic".

roper " <i>eyes have seen the glory</i> " (11)	roper " <i>Vårt hjerte vet, vårt øye ser</i> " (11)
--	---

Dette er en patriotisk amerikansk sang fra 1861, og teksten ble skrevet av Julia Ward Howe (Williams). Den er også kjent under tittelen "Mine Eyes Have Seen the Glory". Selve melodien er eldre, og dette er nok en melodi som de fleste kjenner igjen, men jeg går ut i fra at teksten ikke er like kjent for et norsk leserpublikum. Derfor valgte jeg å erstatte verselinjen med en annen norsk patriotisk sang som mange kjenner, særlig i forbindelse med 17. mai, i den hjemliggjorte versjonen. "Vårt hjerte vet, vårt øye ser" er hentet fra første strofe av "Småbarnas Nasjonalsang", skrevet av Henrik Wergeland. Bruken av "øye" i begge tekster var en av grunnene til at valget falt på "Småbarnas Nasjonalsang", og at begge sanger er kjente, patriotiske sanger.

1.1.5 Idiomatiske uttrykk

Idiomer er med på å berike språket og gjøre det spennende. Idiomenes grunn er i språket og kulturen, og dermed er det ikke alltid man kan finne ekvivalente idiomer i målspråket.

Gjennom sin negative analyse i "Translation and the trials of the foreign" uttrykker Berman at idiommer ikke bør erstattes med ekvivalente idiommer, ettersom det å oversette ikke er å lete etter ekvivalens (251). Berman mener videre at vi mennesker har en ordspråksbevissthet som oppdager at et ordspråk ligner et autentisk et, som fører til berikelse av vår ordspråksverden (251). Om denne ordspråksbevisstheten er tilegnet, sier ikke Berman noe om. Barnelitteratur er et godt redskap for å gi barn større bevissthet om språket, og hvordan det kan brukes. Derfor mener jeg det er viktig å gjøre barnet kjent med de idiommer som allerede finnes i språket gjennom litteraturen.

Tekstene til McCloskey har noen idiommer, noen av dem er velkjente idiommer som har ekvivalenter på norsk, så i de tilfeller valgte jeg å bruke en norsk ekvivalent som passet inn i teksten, og som også kunne understreke komikken i konteksten der idiommet ble brukt. Der det var valgmuligheter, har jeg uthevet mitt valg i fet skrift.

Hold your horses! (28)	Hold an litt
	Stopp en hal (18)
	Brems litt
	Smør deg med tålmodighet
Keep your shirt on! (28)	Ro deg ned
	Ta det rolig
	Hold deg i skinnet (18)
And one good turn deserves another. (34)	Den ene tjenesten er den andre verdt. (19)
Davy Jones's locker (29,35,54)	Draugen (19, 29, 23)
	Njord
	Midgardsormen
	Poseidon
	Neptun
	Triton
You can hardly see the forest for the trees, [...] or the whales for the tails! (51)	Man kan nesten ikke se skogen for bare trær, [...] eller havet for bare hvalhaler! (22)
	vøgne va lasta so tungt at ein sku tru at me sku forsyne heile Amerika med salt — mykji meir enn me burde ha lasta upp (32)

That water was cold as a well-digger's ankle too! (28)	Vatnet va like kaldt som det kaldaste brunnvatn! (33)
--	---

I fortellingen om Burt Dow bruker McCloskey en rekke hvalrelaterte idiommer som "Whale of a tail" (27), "with a whale of a 'BURP'" (49), og "That's a whale of a lot of whale tails" (51). Ifølge Oxford English Dictionary betyr "whale of" "ingen ende av noe", ordboken freedictionary.com lister opp betydningene "noe uvanlig bra" eller "noe uvanlig stort." På norsk har vi ikke et idiom med hvaler som har denne betydningen, så idiomene ble erstattet med "*GIGANTISK HVALHALE*" (18), "et 'RAP!' som bare en hval kan rape" (22) og "Det der er en hel del hvalhaler" (22). Skulle man fulgt Bermans praksis om å oversette idiommer direkte, ville de blitt "en hval av en hale", "en hval av et rap" og "en hval av en mengde hvalhaler". Mottagerne vil antageligvis skjønne at "hval" referer til en størrelse, men dette vil virke forstyrrende i teksten. Det samme gjelder uttrykket "Davy Jones's locker", som direkte oversatt ville blitt noe som "Davy Jones' kiste". Antageligvis er det de færreste av mottagerne av teksten som vet hvem Davy Jones er, og hva han har med havet å gjøre. På norsk kan en kiste bli forstått som et oppbevaringsmøbel, ofte rose malt fra gammelt av, en skattkiste, eller en kiste man bruker ved gravlegging, som dermed er assosiert død. Selv om leseren oppfatter kisten som et symbol for døden, blir dette et idiom som gjør seg unødvendig iøynefallende i teksten. Så fremt det finnes idiommer med ekvivalent meningsinnhold som passer inn i teksten, mener jeg at man heller burde bruke sette målteksten og mottageren først, og tenke lesbarhet.

1.2 Du halling, du halling — Dialekt i Centerburg

Dialogen i *Historier fra Centerburg* er markert for leseren i utgangsteksten som en dialektbasert amerikansk-engelsk. Karakterer som barna i Centerburg, onkel Odyssevs og Sheriffen har alle tilfeller av markerte ord i dialogen, men det er særlig bestefarkarakteren Herkules som skiller seg ut med en tydelig markert talemåte. Siden dialogen er såpass markert, hvordan kan man da som oversetter best overføre dialogen til en måltekst? For meg var det viktig at dialogen skulle være like markert i målteksten som i utgangsteksten, og jeg vurderte flere muligheter før jeg tok en beslutning.

Valgmulighetene mine var å bruke radikal bokmål, sosiolekt som vikamål eller en annen dialekt – alle har en muntlig kvalitet som kan fungere godt i en høytlesningssituasjon. I utgangsteksten tyder det på at McCloskey ikke har brukt en sosiolekt, men en dialekt. Denne

boken er beregnet barn i alderen åtte til tolv, altså i mellomsjiktet der barn fortsatt blir lest høyt for, og hvor de også begynner å lese bøker på egenhånd. I utgangsteksten er det et markant skille mellom bestefarkarakteren og de andre karakterene, noe som også var viktig at kom frem i målteksten. For meg som leser, og videre som oversetter av teksten, ble bestefaren den viktigste karakteren å sette en stemme på. For å formidle karakteren jeg selv opplevde da jeg leste teksten for første, andre og ørtende gang på en troverdig måte, var det nødvendig å ta i bruk dialekt. Jeg er hallingdøl og "svalla sjøl halling", noe som gjør det naturlig for meg å ta bruk nettopp denne dialekten, da jeg først tok et så dristig valg som å bruke dialekt i oversettelsen. For det er et dristig valg å bruke dialekt. Clifford E. Landers gir i boken *Literary Translation, a practical guide* et kort og konsist råd til de som vil prøve å bruke dialekt i oversettelse: "Ikke gjør det." (117)

Gode argumenter mot å bruke dialekt i oversettelse er at en dialekt er alltid bundet geografisk og kulturelt til et miljø som ikke finnes i målspråket (Landers 117). Det Landers trekker frem her er et godt argument, dialekter er sterkt knyttet opp mot et geografisk område og til en bestemt kultur, noe som kan skape en hel del konnotasjoner hos leseren, og som dermed ikke stemmer overens med karakterene i teksten. Et miljø i utgangsspråket er ikke ekvivalent med et miljø i målspråket. Men det samme kan vel også sies om språket i seg selv, det å oppnå en ekvivalent tekst i målspråket som i utgangsspråket er, i mange tilfeller vanskelig, om det i det hele tatt er mulig. Mitt mål med teksten var å gjøre den idiomatisk, å få teksten til å flyte og virke naturlig. Isak Rogde valgte å bruke dialekt i sin oversettelse av Alice Walkers *Color Purple*, og i sitt forord til oversettelsen *Fargen Bortenfor*, trekker han frem et viktig argument for bruk av dialekt selv om "dialektbruk er først og fremst at de språklige assosiasjonene kan avspore leseren i retning av et miljø og et område som slett ikke er det han eller hun leser om", men "når en forfatter bevisst bruker en språkform som klart atskiller seg fra det normale litteraturspråket, vil noe vesentlig ved verket kunne bli borte dersom man ikke bruker dialekt i oversettelsen."

Jeg antar at *Historier fra Centerburg* er en bok som, dersom den ble utgitt, ville fungere best som en høylesningsbok. Leseren vil antageligvis være en voksen, og siden teksten da vil bli fremført muntlig, vil det være mulig å trekke frem likheter mellom ulike media hvor det auditive er i sentralt som musikk, tv og film. Denne muntlige fremføringen trekker også frem hovedkarakteren i *Historier fra Centerburg*, som selv er den historiefortellende bestefaren. Da jeg leste kapittelet "Ride-a-Hide" med tanke på å oversette det til norsk, kunne jeg med en gang se for meg en gammel kall med en flokk unger rundt seg,

alle med spisse ører og forventningsfulle øyne i håp om å få høre en ny spennende historie, og den gamle kallen ville med en litt grov stemme og hallingmål begynne historien sin med: "Ja-aaa-uu, no ska de høyre." Goffa Herkules ble til en virkelig person for meg.

1.2.1 Dialekt i musikken

I de senere år har de norske dialektene blitt trukket frem gjennom ulike media. I den norske musikkverden støter man på dialekt i flere sjangere, tv-serier og filmer blir dubbet med en variasjon av dialekter, og takket være mobiltelefoner og internett bruker folk dialektene mer aktivt i kommunikasjon med andre.

Musikk er et godt medium til å formidle variasjonen man finner i norske dialekter. I følge en spørreundersøkelse utført av Språkrådet og GramArt i 2009, sier 77 % av befolkningen seg enige i at "det er blitt kulere å synge på norsk". (Grønneberg) Samtidig viser undersøkelsen at 54 % er enige i at "norsk tekst gjør at jeg lettere kjenner meg igjen i musikken". (Grønneberg) Flere artister fra Hallingdal bruker hallingmålet aktivt i sine sangtekster. Hellbillies har brukt halling i over tjue år, Stein Torleif Bjella har hatt stor suksess med sine tre album som alle har tekster skrevet på halling, og Daniel Kvammen har den siste tiden høstet gode kritikker for sine konserter og sangtekster på halling. I artikkelen "Kult å låte på halling" fra Hallingdølen skriver Kjersti Anderdal Bakken om populariteten til norsk musikk på norsk, med hovedvekt på musikk fra Hallingdal. Hun trekker frem Bjella og musikkjournalister som i sine anmeldelser "kallar det bygdeblues og hallingrock, pratar om der meisterlege språket, den poetiske formidlinga og den litterære dialekten." (Bakken)

1.2.2 Dialekt på skjermen

Det er ikke bare i musikkverden at dialektene har gjort fremskritt. Også på skjermen, både TV-en og kinolerretet, kan man oppleve en mange av de norske dialektene. Tegnefilmer og serier blir dubbet med norske stemmer, og en god del av disse har dialekt utenom de offisielle normative talemåter av bokmål og nynorsk. Også NRK har åpnet for større bruk av dialekt i sine sendinger i sine språkregler fra 2007, men disse reglene omfatter i all hovedsak programmer rettet mot et voksent publikum, som reportasjer, kommentarer og intervjuer (Språkpolitikk i NRK). Innenfor underholdning for barn på skjermen, er det vanlig i Norge å

dubbe filmer og serier. Det har vært flere diskusjoner i media om bruk av dialekt i tv-serier og –filmer, og flere har vist bekymring ved overrepresentering av enkelte dialekter til visse roller. I en artikkel i Adresseavisen fra 2012 mener dialektforsker Ann-Kristin Molde ved Nordisk språkvitenskap ved Universitetet i Bergen at "[t]røndersk skiller seg ut som dialekten med lavest status på barne-tv og -filmer. Den er stemplet som rar og gir negative assosiasjoner." (Furberg og Moen) I motsetning til trøndere så blir "[ø]stlendinger blir ansett som de mest seriøse tv-figurene." (Furberg og Moen) Ved å bruke bred dialekt på merkelige karakterer mener Molde at serier og filmer kan være med på å forsterke stereotypiene (Furberg og Moen).

Det å bekymre seg over at en dialekt er overrepresentert i dubbing av det som kan ses på som slemme karakterer nådde helt inn til Stortinget, hvor FrPs representant Øyvind Korsberg stilte et skriftlig spørsmål vedrørende saken til daværende kulturminister Anniken Huitfeldt i 2011:

Øyvind Korsberg (FrP): Det vises til Bergens Tidende 14. mars hvor det kommer frem at NRK stigmatiserer dialekter i ulike retninger. Eksempelvis er bergensdialekten så og si utelukkende brukt på "slemme" karakterer i program for barn. Det er slik jeg ser det, viktig at barn ikke blir eksponert for stigmatiserende karakteristikk gjennom NRKs programmer på denne måten. Mener statsråden NRK bør tilstrebe en større dialektspredning ved fremstilling av negative/"slemme" karakterer?

Anniken Huitfeldt (AP): NRKs bruk av dialekter i den løpende redaksjonelle virksomheten er noe som må overlates til NRKs vurdering. [...] Jeg har ellers stor tiltro til barns evne til å skille mellom fiksjon og virkelighet. Jeg tror ikke det er noen risiko for at barn for eksempel på grunnlag av en overrepresentasjon av bergensk dialekt blant sjiraffer og sjømonstre på fjernsyn vil slutte at sjømonstre eller sjiraffer i sin alminnelighet kommer fra Bergen. Like lite vil en eventuell overrepresentasjon av gitte dialekter til dubbing av såkalte negative/"slemme" karakterer i barne-tv føre til noen oppfatning om tilsvarende parallell i den virkelige verden.

(Skriftlig spørsmål fra Øyvind Korsberg (FrP) til kulturministeren)

Jeg må nok si meg enig med Anniken Huitfeldt på dette området. Man burde ikke undervurdere barn og deres evne til å skille fiksjon og virkelighet fra hverandre. Et barn kan nok fint sammenligne dialekten til en person hun eller han møter med en fiktiv karakter fra barne-tv eller en film dette barnet har sett, men barnet vil mest sannsynligvis ikke være forutinntatt og tro at alle som snakker bergensdialekt, er skurker som professor Rottenikken i Disneys *Mesterdetektiven Basil Mus*.

I samme artikkel i Adresseavisen fra 2012 mener Vebjørn Sture, leder for Norsk målungdom, at "et ensformig språk skaper fordommer hos barn som kommer fra andre landsdeler enn Østlandet." (Furberg og Moen) Derfor har Norsk målungdom jobbet i flere år for få inn et større dialektmangfold i serier og filmer for barn (Furberg og Moen). Et mangfold av dialekter i media rundt barn har flere fordeler enn at man unngår å skape fordommer hos dem, men det kan også ha positiv effekt på språkforståelsen til barn (Furberg og Moen). Professor i Nordisk språkvitenskap ved NTNU, Kristin Melum Eide, sier at i følge nyere forskning viser det seg at barn utvikler bedre språkforståelse når de disponeres for dialekter: "Barn er ekstremt lydhøre for språk. De har forståelse for ulike grammatiske utforminger, og når små barn lærer mange dialekter vil de få en grunnleggende forståelse for språk resten av livet." (Furberg og Moen) Eide mener samtidig at satsningen på et mangfoldig språk i barne-tv burde vært større, for å unngå at andre dialekter enn østnorsk skal oppfattes som et avvik fra normalen (Furberg og Moen).

1.2.3 Dialekt i tekstmeldinger og sosiale media

Et av de områdene hvor dialekt blir brukt mest aktivt i dag, er i sosiale medier og via tekstmeldinger på mobiltelefon. I en undersøkelse utført av Berit Skog, førsteamanuensis ved NTNU, fra 2011 viser det seg at 77 % av deltagerne i Facebook-undersøkelsen bruker dialekt når de skriver, og i mobilundersøkelsen velger 71 % av deltagerne å skrive på dialekt (Skog). Skog går videre for å forklare hvorfor så mange velger å skrive på dialekt.

For det første er dialekt en indikator på personens **geografiske tilhørighet**. [...] *For det andre* kan bruken av dialekt understøtte personens **identitet**. Dialekt kan inngå i et konsept mht å vise hvem man er og hvordan man vil fremstå. [...] *For det tredje* kan dialekt underbygge **vennskap og kjæresteforhold**. [...] *For det fjerde* kan den utbredte dialektbruken i sosiale medier signalisere **en språklig bevissthet**, noe som også er språkpolitisk interessant. Mange anser det som naturlig og ok å kommunisere på talespråket sitt. Denne utviklingen impliserer nødvendigvis ikke at dialekt løftes ut av sosiale medier og inn i det offisielle skriftspråket en bruker i formelle kontekster. (Skog) (kursiv og fet font i original)

Det at en så stor andel av nordmenn bruker dialekt i sin kommunikasjon via sosiale medier eller tekstmeldinger, mener jeg kan tyde på at et publikum kan godt være mottakelige for oversettelser med dialekt. En av flere innvendinger mot å bruke dialekt er at det gjør det

vanskelig for leseren, og dialekten kan være vanskelig å forstå, men dersom dialekter er så utbredt i vårt daglige skriftmål vil jeg tro at mange ikke vil ha nevneverdige problemer med å forstå teksten, så lenge den er tilrettelagt for publikum.

1.2.4 Tilrettelegging

Med tilrettelegging mener jeg eventuelle forord, ordlister, eller hvilken vanskelighetsgrad man velger med tanke på ordvalg. I et forord ville jeg informert leseren om at jeg bruker hallingmål i teksten på replikkene til Herkules. Samtidig vil jeg anbefale leseren om å lese det som er skrevet i hallingmål nærmest som lydskrift, for å få en flyt i språket. *Their Eyes Were Watching God* av Zora Neale Hurston krever mye av en leser til å begynne med sin bruk av dialekt, frem til det punktet hvor frem leseren kan høre for seg hvordan uttalen av ordene er. Et annet tiltak for tilrettelegging av teksten er en ordliste med hallingordenes betydning på bokmål, som dette:

Halling	Bokmål	Halling	Bokmål	Halling	Bokmål
Are	Andre	Goffa	Bestefar	Småkvalpa	Småunger
Attende	Tilbake	Grannane	Naboene	Småtælp	Småunger
Bala	Streve	Gremmeleg	Kraftig	Stan	Steder
Betan	Bitene	Grueleg	Fælt/ukoselig	Storflaumen	Storflommen
Bi	Bli	Ijonom	Igjennom	Stugu	Lite hus av tømmer
Bue	Butikken	Kleu	Klær	Syskjinnbådn	Søskenbarn
Byttun	Bøttene	Kveite	Hvete	Timmer	Tømmer
Dajin	Dagen	Løket	Lokket	Unselen	Beskjeden
Duveleg	Veldig/svært	Trave	Gutt/fyr	Vaks	Vokste
Endete	Liketil	Skuggji	Skygge	Vand	Kresen
Fabro	Onkel på fars side	Skuv	Skyv	Økslan	Skuldrene
Fyri	Før				

Ved å bruke dialekt ville jeg som oversetter prøve å virkeliggjøre Herkules. Samtidig hadde jeg et ønske om at teksten kunne fungerer som et bidrag til økt forståelse, samt økt interesse og bruk av hallingmålet. Mange av de gamle ordene og uttrykkene som finnes i hallingmålet er utrydningstruet, men et håp er at jo mer man ser og hører dialekten, jo mer vil den bli tatt i bruk. Samtidig kan bruk av dialekt i litteratur utvikle tilhørers og leserens kunnskap om dialekt og øke forståelsen.

Når man bruker en dialekt som først og fremst er et talespråk, kan det by på problemer å adaptere talemålet til et skriftspråk som er forståelig. Dette er hva Sigmund Løvåsen, forfatter og leder for Den norske Forfatterforeningen, kaller en "dialekt-normal" i et intervju med NRK fra 2013. (Bjørnskau) Hallingmålet er forskjellig fra bygd til bygd, og hallingmålet som er tatt i bruk av Hellbillies og Bjella er ikke identisk med hallingmålet som jeg har brukt i oversettelsen min. Geografisk sett er vi i Hol kommune, på nordsiden av Hallingskarvet. Jeg valgte å skrive mest mulig muntlig, og nærmest mulig mitt eget talemål, siden den naturlige flyten i språket kom best frem på den måten. Jeg valgte bort å bruke dativ i oversettelsen. Kjell Venås, tidligere professor i nordisk språkvitenskap sier i *So sea me her* at "[i] fløværingmålet er det ikkje dativ, og det går attende med bruken av denne bøyningsforma i dei andre bygdemåla med, særleg hjå dei unge." (34) Ut fra samtaler jeg har hatt med andre som "svalla halling" i en aldersgruppe som strekker seg fra 25 til godt over 70, så er det ingen som har et bevisst forhold til bruken av dativ i hallingmålet, og de er heller ikke kjent med dativsformene av substantivene.

Løvås trekker også fram dokumentasjonshensyn ved bruk av dialekt, for "gjennom dialektbruk i litteraturen har vi bevart et ordforråd fra ulike miljøer, yrker, grupper, landsdeler osv. Av og til kan lokale uttrykk brukt i litteratur, slå rot i andre deler av landet fordi det er et presist og godt uttrykk for en ting eller fenomen." (Bjørnskau) Det finnes så mange flotte ord i de norske dialektene som ikke burde gå i glemmeboka, og det er ved aktiv bruk at disse holdes i live. Så dersom leseren kan godta den logiske bristen, i dette tilfellet en gammel mann i Ohio som snakker hallingdialekt, mener jeg at det kan være positivt å bruke dialektinnslag i oversettelser. I *Historier fra Centerburg* er ikke den geografiske plasseringen av historien essensiell, det er mer den universelle gammelmannskarakteren som er kjent for sine elskverdige skrøner som hele det lille samfunnet rundt ham kjenner til, historier de har vokst opp med. Jeg tror de fleste småsamfunn eller familier, om de er på bygda eller i byene, så er det alltid en eller annen karakter som er kjent for sine historier, sanne eller ei.

Barna, onkel Odyssevs og sheriffen har alle til tider dialektinnslag i dialogen i utgangsteksten, men som sagt tidligere, ikke i like stor grad som goffa Herkules. Derfor valgte jeg å la disse karakterenes stemmer bli markert gjennom om å bruke en form for radikal bokmål gjennom bruk av blant annet a-endinger. Dialogen blir dermed noe markert, men det er et skille mellom goffa Herkules og de andre karakterene. I tillegg blir ikke avstanden like stor mellom de ulike karakterenes dialog med en kombinasjon av radikal bokmål og hallingmål.

1.3 Språklige utfordringer

1.3.1 Form, mening og illustrasjoner

I artikkelen "Oversettermaksimer og Lille Trille" presenterer Knut Johansen sine tre oversettelsesmaksimer som han tar hensyn til ved oversettelse av, i dette tilfellet, nonsensvers. Disse er innholdsmaksimen, kvalitetsmaksimen og trofasthetsmaksimen (Johansen 36). Innholdsmaksimen er å oversette det som står, kvalitetsmaksimen er å oversette til idiomatisk norsk, og trofasthetsmaksimen er å oversette slik at din tekst er i overensstemmelse med forfatterens intensjoner (Johansen 36). I tekster hvor det er poetiske eller lyriske kvaliteter som preger språket, utvides trofasthetsmaksimen til å omfatte også lyden av språket.

Når vi oversetter en normal prosatekst, bestreber vi oss sjelden på å vise noen trofasthet mot lyd-polen av teksten, det fonologiske planet, som språkviterne sier. Men når vi oversetter vers, er dette plutselig viktig, i form av rim- og rytmemønster samt diverse lydeffekter (alliterasjon, assonans etc.). Det blir dermed viktig å finne ord som gjør hver linje mest mulig lik sin motsvarighet i originalen, i antall stavelser og i trykkforhold, innenfor rammene av K-maksimen (idiomatisk norsk). (Johansen 37)

I tillegg til maksimene som Johansen nevner, møter oversetteren flere utfordringer ved illustrerte barnebøker, hvor tekst og illustrasjon skal stemme overens. Forholdet mellom tekst og illustrasjoner er viktig i billedbøker, og de kan være til velsignelse og forbannelse for en oversetter. I samtlige av oversettelsene av McCloskeys bøker har jeg måtte bruke illustrasjonene til veiledning. Et eksempel er Burt Dows gode følgesvenn giggling gull som blir til Bernt Duuns skrattende svartbak i oversettelsen. Siden alliterasjonen var viktig i dette tilfellet, var jeg innom flere forslag som mekrende måke, lattermilde måka, fnisende fugl, fant jeg ut at det kunne være en idé å spesifisere hvilken måke dypvannsfiskeren var så glad i. Etter å ha studert bilder av måker i ulike varianter, og undersøkt hvor disse ulike måkene holder til, kom jeg frem til at illustrasjonene til McCloskey kan godt avbilde en måke av typen svartbak, som er en måke som har sitt naturlige habitat i både Norge og i Maine-området. Dermed falt alliterasjonen også på plass med den skrattende svartbaken. For lesere som ikke er så kjent med måkeslag, valgte jeg å gjøre leserens første møte med måka litt mer informerende ved inkludere "måke" i navnet, "skrattende svartbakmåke".

I *Time of Wonder* blåser vinden opp døra under stormen, og "[p]eople and papers and parcheesi games are puffed hair-over-eyes across the floor" (46). Ved å se på bilde fant jeg frem til en alliterasjon som fungerte veldig bra på norsk og som passer utmerket til illustrasjonen: "Barn og bøker og brettspill blir blåst bortover gulvet med blafrende hår." (10) Illustrasjonen avbilder bøker som blåses av gårde, og det er særlig barna som blir blåst bortover gulvet. Her oppfylles to av maksimene til Johansen, kvalitet- og trofasthetsmaksimen. Det er særlig parcheesispillet som endres, men det ligner på brettspillet vi kjenner som Ludo i Norge.

Av og til må innholdsmaksimen vike for de andre maksimene, selv om det ikke er snakk om oversettelse i verseform. Burt Dow remser opp en rekke ting som ikke er tilstrekkelig for å uroliggjøre en hvalmage, som "a mixture of of catsup and ice cream, pickles and peppermint, mince pie and mustard, to call their attention to the fact that their tummy's upset." (42) Det var til dels mulig å kombinere innholdsmaksimen med både kvalitetsmaksimen og trofasthetsmaksimen, med "en blanding av ketsjup og iskrem, sylteagurk og sukkertøy," men for å unngå å få fler ordpar som begynner på "s", måtte jeg videreføre tanken om motsetninger av syrlig og søt mat som kan virke kvalmende sammen, og dermed ble det siste ordparet "eggesalat og elepai" (21).

Et av de mest utfordrende sammenkomstene av bokstavrim var i *Burt Dow*, hvor magen til hvalen begynte å skjelve som hestens "flank flicking off flies!" (45) Antallet f-er som er å finne i den delen av setningen av utgangsteksten er fantastisk, samtidig som den er skremmende når man tenker oversetting. Å erstatte bildet som skjelvingen blir sammenlignet med var en av mine første tanker, men dette viste seg svært vanskelig for sammenligningen som McCloskey bruker er så spesifikk og bra. De alternativene jeg kom opp med innhold dissende geleer og andre aspikassosiasjoner, men de fungerte heller ikke på alliterasjon- og assonansnivået. Til slutt gikk jeg tilbake til hesten og flanken, og satset på en direkte oversettelse av setningen. Selv om jeg ikke er helt trofast til bokstavrimene, så mener jeg at setningen fungerer godt, og at det er beholdt en god del av bokstavrim ved at "magen begynte å skjelve som flanken på hesten når den vifter vekk fluer!" (21)

Det er ikke alltid mulig å oppfylle de tre maksimene om innhold, kvalitet og trofasthet ved oversettelse. I tilfeller hvor en av maksimene går tapt, kan det være nødvendig å kompensere andre steder i teksten, dette gjelder særlig alliterasjon, assonans og rim i teksten. Et eksempel er fra *Time of Wonder*, og under er det tre varianter som jeg jobbet med:

Above the roar of the hurricane you see and feel but do not hear it fall. (46)
--

Gjennom stormen som brøler, ser du og føler, men du kan ikke høre at det faller. (10)	Gjennom stormens brøl, kan du se og føle, men ikke høre det falle.	Stormen brøler, du ser og du føler, men du kan ikke høre at treet faller.
---	--	---

Assonansen i verbalene "see", "feel" og "hear" som er tilknyttet pronomenet "you" faller bort i oversettelsen, mens i oversettelsen faller assonansen på stormen som "brøler", og pronomenet "du" som "føler" og "høre", samtidig som at man får et rim med "brøler" og "føler" som ikke er i utgangsteksten.

Det er også tilfeller i teksten hvor meningen er blitt nedprioritert, og form har havnet mer i fokus. I setning nummer to av *Time of Wonder* måtte meningen vike for formen.

Utgangstekst	Fremmedliggjort måltekst	Hjemliggjort måltekst
You can watch a cloud peep over the Camden Hills, thirty miles away across the bay (6)	Du kan se en sky titte over Camden Hills, åskammer skogkledd på den andre siden av sjøens bredd (3)	Du kan se en sky titte over åskammene, de er skogkledd på den andre siden av sjøens bredd (3)

I utgangsteksten er det oppgitt en spesifikk avstand fra hvor barna står, til Camden Hills som er på den andre siden av bukta. I denne setningen har McCloskey brukt mye rim som fullrim og assonans. På grunn av de litterære virkemidlene som McCloskey har brukt, velger jeg å ta avstand til innholdsmaksimen og de spesifikke detaljene forfatteren gir, og fokuserer heller på trofasthetsmaksimen og prøver å ivareta rimene. Jeg får fremdeles med at det er en avstand mellom barna og Camden Hills/åskammene i oversettelsen, og videre lener jeg meg også på illustrasjonene av åskammer på side 6-7 som er grønne av skogvekst.

[...] watching th rain begin to spill down way across the bay. (8)	[...]ser regndråpene falle på åskammer skogkledd på den andre siden av sjøens bredd. (3)
--	--

Når det kommer til den siste setningen er det viktig at den beholder en kvalitet som rim, siden dette er noe som blir repetert på neste side, som vises i eksempelet over. Selv om målteksten ikke holder seg til setningslengden i utgangsteksten, så er det viktigere at den repeterende frasen klinger godt og rimer.

Kontraster er også et virkemiddel som McCloskey brukte i *Time of Wonder* som det var viktig å videreføre i målteksten. Et eksempel er stjernehimlen hvor er stjernene i

utgangsteksten blir personifisert ved at de er "gazing down", og refleksjonen av stjernene er "gazing up"(28). Kontrasten som finnes mellom ned og opp i utgangsteksten blir erstattet av under og over i målteksten, hvor barna i båten er agens for handlingen i setningen. Videre forsterker jeg korrelasjonen mellom den avskrudde lommelykta og den lysende stjernehimmlen. Her ønsket jeg å få frem at selv om barnet har skrudd av lommelykta, kan det finne veien hjem for stjernene lyser opp himmelen så sterkt, og refleksjonen av denne stjernehimmlen også lyser opp selve sjøen. Det maler et bilde for leseren som passer til illustrasjonen på side 28-29 i *Time of Wonder*, og oversettelsen av setningen ble som følger: "Du skrur av lommelykta og ror mot brygga under en himmel full av blunkende stjerner, og du glir med båten over speilbildet av stjernene som fyller den stille sjøen." (6) Andre tilfeller av McCloskeys kontrastbruk i *Time of Wonder* er setninger som:

1	It is time to reset the clock from the rise and fall of the tide, to the come and go of the school bus. (60)	Det er på tide å omstille seg fra tidevannets flo og fjære, til bussrutene til og fra skolen. (13)
2	A little bit sad about the place you are leaving, a little bit glad about the place you are going. (62)	Det er litt sørgelig å reise her i fra, det er litt koselig å reise hjem igjen da. (13)

Motsetningene i eksempel 1, "the rise and fall" og "the come and go", blir oversatt med "flo og fjære" og "til og fra", og bevarer fortsatt kontrasten. Eksempel 2 er det brukt kontraster, gjentakelser og rim. I målteksten er det en forskyvning i rimparene til b-linjene, mens utgangsteksten har rimene i a-linjene. Det var vanskelig å beholde alle gjentakelsene i linjene som er i utgangsteksten, men målteksten fremstår også som repetitiv i form, i tillegg til at kontraster ivaretas, og at to av linjene også har enderim.

McCloskey bruker en god del gjentakelser i tekstene sine, som også kommer fram i tidligere eksempler som er diskutert her. I *Time of Wonder* forekommer det mange repetisjoner av "time" som fungerer som et ekko gjennom teksten.

Now is the time for being watchful. (32)	Tiden er inne for å være på vakt. (7)
Now is the time for being prepared. (32)	Tiden er inne for å være forberedt. (7)
It's time to make a quick trip [...] (32)	Det er på tide å ta en kjapp tur [...] (7)
It's time to get ready. (32)	Det er på tide å gjøre seg klar. (7)
This is no time for seabird sense of humor.	Dette er ikke tiden for sjøfuglhumor. (8)

(38)		
Now it is time for one last chore [...] (58)	Tiden er inne for et siste gjøremål [...] (12)	
It is time for hummingbirds to leave the island. (58)	Det er på tide at kolibriene forlater øya. (13)	Det er på tide at sommerfuglene gjør seg klare for overvintring. (13)
It is time for you to leave the island too. (60)	Det er på tide at også du forlater øya. (13)	
It is time to reset the clock [...] (60)	Det er på tide å omstille seg [...] (13)	
It is a time of quiet wonder [...] (62)	Det er en tid for stille undring [...] (13)	

Temaet med tid blir gjentatt i flere variasjoner gjennom fraser som "now is the time", "it's time", "it is time", og "this is no time". Disse repetisjonene knytter seg også opp mot tittelen på boken, *Time of Wonder*. Siden ordet "time" blir såpass sentralt for historien, er det viktig at man beholder den røde tråden, og man må ta mer hensyn til innholdsmaksimen enn kvalitetsmaksimen. I tilfellene hvor setningene starter med "now is the time", ville det ofte vært mer idiomatisk norsk bruke adjektivet "nå", som "det er nå man må være på vakt", eller "det er nå man må være forberedt". Men ved å bruke "nå", forsvinner også repetisjonen som jeg mener er viktigst for teksten. Noen forekomster av "time" i utgangsteksten måtte likevel oversettes med "gang" eller "dager" i målteksten:

and you smile because you almost got wet feet that time! (13)	og du smiler fordi du nesten ble våt på føttene denne gangen! (4)
And other times there is not a breath of wind to ripple the reflection of an unusual sky. (32)	Og andre dager er det ikke så mye som et vindpust som bryter speilbildet til en bemerkelsesverdig himmel. (7)

Der hvor "time" oversettes med "dager", valgte jeg nettopp dager siden "andre dager" settes i kontrast til "noen dager" i linjen ovenfor: "Noen dager er vinden så kraftig at ikke engang de mest robuste fiskebåtene reiser ut i bukta." (7) Gjennom hele teksten bruker McCloskey ord som er tidsrelaterte; alt fra korte øyeblikk til øyeblikk, til hele årstider.

I *Burt Dow* har McCloskey også brukt repetisjon. Den innskutte leddsetningen "firm hand on the tiller, giggling gull flying along behind" finnes det fem forekomster av, på side 15, 17, 37, 49, 62. Fordi dette er repetert gjennom hele boka, er det viktig at også innskuddet som passer inn alle steder i teksten, og at den har en klang som gjør den attraktiv for leseren. For å gjøre klangen bedre på norsk valgte jeg å bruke mer alliterasjon enn det som er i

utgangsteksten *Bernt Duun*: "med en stødig hånd på styrepinnen, og en skrattende svartbak på slep." (17, 19, 20, 22, 23)

Også preposisjoner brukes repetitivt i *Time of Wonder*.

Utgangstekst <i>Time of Wonder</i>	Eksempel 1	Eksempel 2
with racing sailboats, with cruising schooners, with busy fishing boats, and with buzzing outboards. (20)	av raske seilbåter, av seilende skonnerter, av travle fiskebåter, og av brummende motorbåter. (5)	raske seilbåter, seilende skonnerter, travle fiskebåter og brummende motorbåter.

I utgangsteksten repeterer McCloskey preposisjonen "with" i oppramsinga. I henhold til kvalitetsmaksimen om idiomatisk norsk vil jeg mene at eksempel 2 vil fungere bedre i teksten. Men klangen er viktig for teksten, og jeg velger derfor å beholde preposisjonsbruken gjennom oppramsingen som McCloskey gjør, og velger eksempel 1 i måltekst. Både innholdsmaksimen og trofasthetsmaksimen blir da oppfylt.

I en poetisk tekst som *Time of Wonder* er som sagt klangen viktig. Alliterasjon som jeg har nevnt litt tidligere i diskusjonen om form, mening og illustrasjon, er et viktig virkemiddel for klangen i en tekst. I eksempelet nedenfor måtte alliterasjonen i utgangsteksten flyttes i måltekst.

Utgangstekst	Fremmedliggjort måltekst	Hjemliggjort måltekst
And the hummingbirds visit the petunia patch. (30)	Og kolibriene besøker petuniabedene. (7)	Og sommerfuglene besøker blomsterbedene. (7)

McCloskey bruker i noen tilfeller verb som personifiserer subjektet, som eksempelet med stjernehimlen. I dette eksempelet bruker han verbet "visit" om kolibrier, som er mer et menneskelig sosialt konsept. Likevel fungerer den norske ekvivalenten av "visit", "besøke", godt med alliterasjonene i de to norske versjonene. Alliterasjonen "petunia patch" i utgangsteksten erstattes med "besøker" og "bedene" i den fremmedliggjorte måltekst, og i den hjemliggjorte måltekst får man mer alliterasjon med "besøker" og "blomsterbedene".

Siste setning i *Time of Wonder* er også alliterasjonen viktig å beholde for tekstuell klang.

Utgangstekst	Fremmedliggjort måltekst	Hjemliggjort måltekst
Where do hummingbirds go in a hurricane? (62)	Hvor søker kolibriene ly i vindkastene? (14)	Hvor søker sommerfuglene ly i stormen? (14)

I den fremmedliggjorte versjonen har jeg, som tidligere diskutert, beholdt flora og fauna lik den i utgangsteksten. For å beholde alliterasjonen som er i utgangsteksten, valgte jeg å bruke "kolibri" og "vindkast". I den hjemliggjorte versjonen av målteksten har jeg erstattet kolibri med sommerfugl. Dette førte til at det måtte være ulike utfyllinger i preposisjonsfrasen for å oppnå alliterasjon, og dermed ble det "sommerfugl" og "storm".

Gjennom tegnsetting og setningsstruktur kan forfattere av billedbøker gi visuelle hint til leserne, og med tegnsetting som komma, punktum, lengde på setninger og ord, har forfatteren mulighet til å gi leseren instruksjoner om når han eller hun skal stoppe, og når man skal skynde seg gjennom teksten (Oittinen 2008: 15). McCloskey bruker bindestreker for å binde sammen en rekke ord i *Burt Dow*. Nærmest samtlige lydmalende ord bindes sammen med bindestrek, og dette har jeg beholdt i målteksten, selv om man i mange av tilfellene bare kunne trekke sammen ordene på norsk, som "tee-he-he-hee" i utgangsteksten blir til "tii-hi-hi-hii" i målteksten. Men jeg vil påstå at bindestrekene hjelper leseren med å sette trykk på de lydmalende ordene, på lik måte som bruken av fet og kursiv font i teksten, eller store bokstaver. McCloskey bruker også bindestreker ukonvensjonelt med å binde sammen ord som "this-a-way, that-a-way" (7), og "a-little-gob-here, a-little-gob-there" (43). Dette er for å signalisere til leseren at ordene som er bundet sammen av bindestreker burde leses litt hurtig. En pause i mellom kontrastene signaliseres ved hjelp av kommaet som skiller de sammenbundne ordene. I målteksten ble "this-a-way, that-a-way" til "hitover og ditover" (16); dette er et ordpar som man bruker på norsk, og dette er ord som man skriver som sammenhengende ord. Når det kommer til "a-little-gob-here, a-little-gob-there" valgte jeg å gjøre som McCloskey, og bruke bindestrek i "lite-grann-her, lite-grann-der" for å forsterke, og for å gi leseren hint om hvordan teksten burde leses.

Forfatteren bruker også utropstegnet noe ukonvensjonelt. Dette gjør han ved å sette utropstegnene inn midt i teksten etter noen av de lydmalende ordene, for å signalisere til leseren at disse burde uttrykkes med ekstra kraft eller volum ved høytlesning, som "started the make-and-break, chuggety-bang! chuggety-bang!" i utgangsteksten (46). Jeg valgte å følge McCloskey i bruken av utropstegn, særlig fordi den er ukonvensjonell, og i målteksten ble "og startet puttputzen, tøffitøff-bang! tøffitøff-bang!". (22)

Ved komma og punktum får den som leser høyt mulighet til å trekke pusten (Oittinen 2008: 15). Når en tekst får et lyrisk oppsett, som i *Time of Wonder* hvor setninger blir delt i linjer, gir også dette leseren flere pustepauser, og henter til hvordan teksten bør leses. Her er det verdt å legge merke til at ikke hele *Time of Wonder* er har samme oppsettet, for det er

deler av teksten som løper som en vanlig prosatekst. Når det kommer til bøker som er ment for høytlesning, er oversetterens oppgave å gjøre høytlesningen så smidig som mulig, så teksten kan rulle av tungen, samtidig som den verbale teksten må stemme overens med det visuelle (Oittinen 2008: 15).

Lydmalende ord bør også rulle naturlig ut av munnen i en høylesningssituasjon, og lydmalende ord er et gjentakende element i *Burt Dow*. Da jeg skulle oversettelse "make-and-break engine" møtte jeg på litt problemer. Det var vanskelig å finne et norsk navn på denne type motor på norsk og men på en nettside tilhørende Memorial University i Newfoundland, nevnes flere navn på make-and-break motorer, som "putt-putt engine, one-lungers, or pik-a-puk" (Carey). Denne type motor er har en distinkt lyd som er lett gjenkjennelig, som puttputtputt. Dermed valgte jeg å bruke et av de andre navnene som motoren er kjent under, putt-putt engine, som på norsk blir til puttputt-motor.

En rekke av de lydmalende ordene som dukker opp i *Burt Dow* er enkle å fornorske, og ved å endre enkelte vokaler eller konsonanter til et "norskere" uttrykk og skrivemåte, som klinkety-klink blir til klinketi-klink, tee-he-he-hee blir til *tii-hi-hi-hii*, slish-cashlosh blir til *slisj-kaslosj*, clackety bang blir til *klakketi* bang, CA-SMACK blir til *KA-SMAKK*. I et tilfelle ble det brukt AH-H-H som er det samme på både engelsk og norsk i dette tilfellet, A-lyden man sier når man gaper høyt hos tannlegen. Dyrelyder er noe som, pussig nok, også skiller seg fra land til land. *Burt Dows* hane vil gjerne si "Cockety-doodly", mens hanen til *Bernt Duun* helst sier "kykkeliky". Det lydmalende ordet som ble endret mest på var chuggety-bang, hvor den vanlige oversettelsen av chug er tøff. I oversettelsen stemmer det at puttputtmotoren kan si "tøff", men for å beholde stavelsene i ordet i utgangsteksten, måtte tøffe-bang utvides med en stavelse til tøffitøff-bang.

1.3.2 Ordvalg

McCloskeys tekster er fra midten av 1900-tallet, og en del har endret seg siden den gang. Vi har ikke lenger landhandler, barbersalonger er en sjeldenhet her til lands, og kafeteriaer er i dag blitt erstattet med kaféer eller mer moderne kaffebarer. I USA er det fortsatt diners både her og der, og en og annen barbershop, men for et norsk publikum dette noe som tilhører en annen tidsånd. Men ved å bruke slike nostalgiske ord, tar man leseren med inn i en annen tid, hvor man heller går til landhandelen fremfor matbutikken som i *Historier fra Centerburg*. I *Historier fra Centerburg* får også leserne et møte med hvordan barna lekte for 60 år siden.

Selv om noe av det kan virke utdatert, er det andre leker som er like populære i dag. Å hoppe hopptau er fortsatt en aktivitet barn kjenner til, og baseball er fortsatt en av USAs store nasjonalsporter. Snurrebasser og klinkekuler er heller ikke helt ukjent for dagens barn, men de færreste har likevel førstehåndskjennskap til disse. I utgangsteksten spiller jentene *jacks*, et spill med en ball og "knokler", som man ikke har i Norge. I målteksten ble *jacks* byttet ut med klinkekuler siden dette passet best med illustrasjonene i boken og det faktum at de fikk tilsendt lekene i posten fra frokostblandingsprodusenten. Klinkekuler finnes allerede i utgangsteksten, men ble erstattet med spillet *kaste på stikke*, et spill bestående av småmynter og en pinne.

Illustrasjonene er svært viktige når det kommer til å formidle samtiden da bøkene ble skrevet, som i dag blir sett på som nostalgi. Søsteren til Burt Dow står foran vedkomfyren sin med komfyrsløkkene som sier klinkti-klink, og selv om det var utbredt med elektriske og gasskomfyrer på 1960-tallet, kan man ikke erstatte den gamle komfyren med et moderne apparat. Det at søsknene Dow har en gammel vedkomfyr understreker også en annen forbruksmentalitet enn det mange har i dag. De tar seg ikke råd til å erstatte en velfungerende komfyr med noe nytt, selv om det ville gjort livet enklere. De holder fast ved det gamle, slik som Burt som bruker all fritid på å lappe sammen og stelle fint med en gammel og lekk båt.

Ord som utfordrer og utvider barnets språk

Det er ikke enighet om hvorvidt barnelitteraturen burde være pedagogisk eller ei. Man burde ikke undervurdere litteraturens virkning på barn, og selv om jeg mener at litteratur for barn bør være til underholdning og hjelpe til med videre utvikling av barns grenseløse fantasi, så er det klart at litteratur for barn også bidrar til økt ordforråd og forståelse. Siri Ness trekker fram i essayet "Menneskesjela lever ikke av enstavelsesord alene" at det er viktig at man bruker språket, for "[s]om engelsk er norsk rikt, når man kan — og tør — bruke det. Utprøve det og leke med det. Ikke minst for barn. Kanskje nettopp for barn. Ordlek og ordmagi skaper ordglede. Og leselyst." (Ness 191) Derfor bør ikke oversetteren være for redd å bruke ord og sammensetninger som er fremmed for barnet, så de lærer hvor morsomt språk og litteratur faktisk er. "De barn som utvikler leseglede og dermed blir opptatt av de verdener bøkene åpner for dem, leser etter hvert bøker både for barn og voksne. Selv om de ikke skjønner alt. Hvorfor må barn på død og liv skjønne alt? Vi gjør ikke det. Det er jo det som er spennende." (Ness 190)

En lesestund med et barn innbefatter også svært ofte spørsmål om teksten. Barn er nysgjerrige. Og kommer man til noe i teksten, enten det er ord eller situasjoner som barnet ikke forstår, så stiller barnet spørsmål. Derfor mener jeg det er positivt å legge inn elementer som kan få barnet til å aktivt være med på lesingen. I *Historier fra Centerburg* møter barnet en utfordring ved at deler av teksten er skrevet på halling, og som igjen kan bidra til økt forståelse og interesse for dialekter, som jeg har diskutert tidligere. I både *Time of Wonder* og *Burt Dow* bruker McCloskey mange maritime ord og uttrykk, som kan være fremmede for barn (og voksne som ikke har kjennskap til sjøen). I tillegg velger McCloskey å bruke en rekke ord som er krevende for barn, så bøkene har en didaktisk funksjon. Nedenfor har jeg satt opp en rekke ord som jeg regner med vil være utenfor barn i aldersgruppen 3-8 års vanlige ordforråd.

Bernt Duun: konstruksjonen, kjølhale, begrenset, vokabularet, tørrdokk, lanternen, urovekkende, følgesvenn, distré, midlertidige, identisk, raptus, systematisk, kimming, skottene, utfolde, spiskammer, listverk, skroget.

Tid for Undring: akrobatisk, hummerteinene, kjølvannet, skonnerter, bris, knugende, drivved, robuste, bemerkelsesverdig, fortøyningene, slupper, joller, sketsjer, sjakler, generatoren, sjøsprøyt, gjøremål, gjenværende, overvintring.

I *Historier fra Centerburg* bruker jeg både minnesmerke og statue om det samme objektet, men er konsekvent i hvem som bruker hvilket ord. Minnesmerke blir brukt av goffa Herkules og fortelleren, mens barna snakker om statuen. Det virker mer naturlig at et barn snakker om en statue fremfor et minnesmerke reist til ære for borgerkrigsveteranene i USA. Jeg valgte også å bruke sykamor-tre fremfor platanlønn, fordi treet virker mer gjenkjennelig under det engelske navnet.

Problemord

Mot slutten av *Time of Wonder* trekker McCloskey inn en historisk tråd, hvor han åpner for kontemplasjon over det faktum at urbefolkningen har vært på det amerikanske kontinentet lenger enn europeerne, og bruker betegnelsen "white men". I den fremmedliggjorte versjonen valgte jeg å oversette "white men" med "den hvite mann". Dette er ikke en uproblematisk betegnelse ettersom "mann" brukt om en hel menneskegruppe ikke kan aksepteres i et samfunn hvor likestillingen mellom kjønn er viktig. Det er mer naturlig å bruke en betegnelse som "europeer" fremfor "den hvite mann" som ikke er kjønnsspesifikk, hvis man vil være politisk korrekt. Samtidig er det mer politisk korrekt i dag å referere til personer ved bruk av

steder man kommer fra, enn å bruke hudfarge. I USA er det politisk korrekte ordet for europeer "caucasian", et ord man ofte møter på i kriminal serier hvor man skal gi beskrivelser av gjerningsmenn eller ofre. "Caucasian" er derimot ikke brukt i like stor grad i Europa. I tidskolorittens ånd valgte jeg å beholde "den hvite mann", siden dette var uproblematisk i 1957 da boken ble utgitt. I tillegg til at gammeldags fornemmelse knytter seg til ordet og tidsperioden.

"White men" er mindre problematisk å beholde i en tekst enn det neste problemordet som man møter på i *Centerburg Tales*, nemlig "redskins". To ganger i teksten bruker McCloskey betegnelsen "redskin": "Got so hard for us to get on with our work, with these Redskins hanging around, begging to be rolled down the hill in a barrel" (19) og "Those Redskins would rather have gone for a spin in the Hide-a-Ride than eat" (22). "Redskin", eller "rødhud" på norsk, har i de fleste sammenhenger negative konnotasjoner. Unntaket er kanskje der "redskin" er en del av navnet på sportslag, som amerikanske fotballaget Washington Redskins. Men det er en del uenigheter rundt bruken av "redskin" også innenfor sport. Bruce Stapelton gjorde en lingvistisk analyse av 42 bøker utgitt i tidsrommet 1875 og 1930 i boken *Redskins: Racial Slur or Symbol of Success?* som viste "redskin" ble brukt i negativ kontekst mye oftere enn positiv. Til sammenligning var bruken av indianer mer balansert, men likevel oftere brukt i negativ kontekst enn i positiv kontekst. Jeg vil påstå at McCloskeys bruk av "redskin" i *Centerburg Tales* er i negativ kontekst. Hercules gjør narr av urbefolkningen og ser på dem som dumme og primitive. Rødhud stiller seg på linje med bruk av neger i litteratur i dag, og for noen år tilbake var det mange diskusjoner om bruken av neger, særlig i barnelitteratur.

NRK Barnetimen erstattet Pippi Langstrømpes negerkonge-pappa med sydhavskonge i 2006. Prosjektleder for NRK Barnetimen, Vibeke Fürst-Haugen mente at "begrepet neger er ekskluderende for dagens barn." (Andersen) Videre mener hun at "et slikt ord forstyrrer historien" men at "historien er like god og mer tilgjengelig for barna i dag." (Andersen) Fürst-Haugen møtte både samtykke og uenighet rundt dette inngrepet i fortellingen om Pippi. En av de som var uenig i dette er språkprofessor Finn-Erik Vinje. Han mener at "det er en måte å sette seg inn i den kulturelle bakgrunnen å tilegne seg språket som det gjelder i de eldre tekstene. Jeg kan ikke skjønne at det skal være skadelig for barn å høre om negerhøvdinger og negerlandsbyer." (Andersen) Thomas Hylland Eriksen, professor i sosialantropologi ved Universitet i Oslo, trekker frem flere problemer rundt det å bruke ordet

neger i sitt blogginnlegg "Litt om negerkonger og hottentotter" fra desember 2006 og er uenig med Finn-Erik Vinje.

For det første tilsier ordet at hudfargen er det viktigste hos en svart person. [...] For det andre er ordet neger lite informativt. [...] For det tredje er ordet neger uløselig forbundet med en historisk situasjon der afrikanere og afrikanskættede mennesker ble betraktet som rasemessig underlegne, og i flere århundrer levde i slaveri. (Eriksen)

Det er ikke bare pappaen til Pippi som har undergått en revisjon, men også vår kjære og kjente Thorbjørn Egner har karakterer i sitt galleri som har måtte undergå revisjon, eller til slutt sensur på grunn av betegnelser som ikke er politisk korrekte og upassende for mottagerne. Det faktum at bruken av N-ordet forekommer i barnebøker, sanger, rim og regler uskadeliggjør ikke begrepet. Barn kan ikke vurdere historisitet og under hvilke kontekster teksten ble utgitt under. Aasta Marie Bjorvand Bjørkøy trekker frem viktige punkter i sin artikkel "Da Hoa og negermann forsvant", og viser at det er ting man må vurdere. For ved å revidere tekster som Egners så "fjerner man like fullt noe av Egners særpreg så vel som spor av den tid tekstene ble til i", og "[s]amtidig fjerner man en kilde som kan brukes til å opplyse om og vise hvordan ord endrer valør og betydning med tiden." (364) Som nevnt ovenfor med den lingvistiske analysen utført av Bruce Stapelton, så var ikke alle tilfellene hvor "redskin" var brukt i negativ kontekst, men flesteparten. Og som Bjørkøy trekker frem så "ved å fjerne bruk av ord som gjennom historien er blitt brukt, og fortsatt blir brukt nedsettende, kan vi forebygge at ord utløser farlige holdninger og handlinger. Med ytringsfriheten følger et ytringsansvar, hvilket vil kunne tale både for og imot sensur." (365)

The Adventures of Huckleberry Finn av Mark Twain er også blitt revidert i nyere utgivelser, og i 2011-utgaven fra NewSouth Books i Alabama, ble alle forekomster av ordet "nigger" erstattet med "slave", og "Injun" ble erstattet med "Indian". (Bjørkøy 366) Revisjonen ble gjort for at boken skulle treffe et bredere publikum (Bjørkøy 366). Men, det vokser frem et stort men, *The Adventures of Huckleberry Finn* er å se som en tekst med stor historisk betydning, og ved å sensurere eller revidere "allerede publiserte tekster bidra til å dekke til og rense ut spor av fortidens uønskede og paradoksale hendelser og praksis." (Bjørkøy 367)

Enkelte tekster, som *Huckleberry Finn*, er viktig å beholde i usensurerte og ureviderte utgaver for å holde historien aktuell, og det er ikke svart/hvitt å gjøre en slik inn gripen i en tekst. Dersom mottageren er barn og unge, må det samtidig være åpent for diskusjon av begrepene for å nettopp kontekstualisere. I mitt tilfelle med *Historier fra Centerburg* så kan

ikke den settes i samme kategori som *Huckleberry Finn*. Selv om boken ble utgitt i 1951 og muligens gir en fremstilling av hvordan amerikanere av europeisk opphav så på urbefolkningen, er ikke dette sentralt for historien, og dermed er ikke bruken av "rødhuder" nødvendig å videreføre til målteksten. Jeg har ikke mulighet til å skrive om hele skrønehistorien til goffa Herkules, men jeg har mulighet til å revidere vekk nedsettende og rasistiske ord som rødhud, for å gjøre han mer tilrettelagt og didaktisk egnet for mottagerne av teksten.

Konklusjon

Gjennom et semester i barnelitteraturens verden har jeg fått bekreftet mine mistanker, at å oversette barnelitteratur ikke er en enkel sak. Spørsmålet om man burde hjemliggjøre eller fremmedliggjøre barnelitteratur har jeg ikke gått direkte inn på, men jeg har heller valgt å vise hvor omfattende en hjemliggjøringsprosess kan være. Det er ikke all litteratur for barn hvor hjemliggjøring er den rette strategien, som litteratur der barnets kulturelle forståelse og horisont kan utvides. Gjennom arbeidet med de tre oversettelsene i denne oppgaven har jeg beveget meg fra fullstendig hjemliggjøring til fullstendig fremmedliggjøring av tekst, men det som har vært felles for alle tre er utfordringer med form, mening og illustrasjon.

Utfordringene har lært meg at hver setning er unik, og at det er vanskelig å vite på forhånd hva som viktigst av form og mening. Det knyttes et bånd mellom tekst og oversetter gjennom arbeidet med en tekst. I mitt tilfelle har Herkules hjulpet meg å se hvor herlig hallingmålet er, *Tid for Undring* har fått meg til å lengte etter barndommens somre gjennom, og Bernt Duun har vist meg at litt abstrakt malning er løsningen hvis man noen gang blir svelget av en hval.

Litteratur

Primærlitteratur:

- McCloskey, Robert. *Burt Dow: Deep-water Man: A Tale of the Sea in the Classic Tradition*. New York: Viking, 1963.
- McCloskey, Robert. "Hide-a-Ride." *Centerburg Tales*. New York: Viking, 1951. s 10-29
- McCloskey, Robert. *Time of Wonder*. New York: Viking, 1957.

Sekundærlitteratur:

- Andersen, Øystein. "Pippis Pappa Ikke Negerkonge Lenger." *Dagbladet*. 6. des. 2006.
<<http://www.dagbladet.no/kultur/2006/12/06/485141.html>> Internett. 3. mars 2014.
- Arnesen, Odd, *Roald Amundsen som han var*. Oslo: Gyldendal. 1929
- Bakken, Kjersti Anderdal. "Kult å låte på halling." *Hallingdølen*. 6. mars 2014. Internett.
<<http://hallingdolen.no/article/20140306/ARTIKKLER/140309910/1007>> 10. april 2014
- Berman, Antoine. "Translation and the Trials of the Foreign." *The Translation Studies Reader*. Red. Lawrence Venuti. London: Routledge, 2000. 240-53.
- Bjørkøy, Aasta Marie Bjorvand. "Da Hoa og negermann forsvant." *Nytt Norsk Tidsskrift* 4 (2011): 359-68.
- Bjørnshau, Hilde. "Sms-dialekt kan true nynorsken." *NRK*. 28. nov. 2013. Internett.
<http://www.nrk.no/kultur/litteratur/_-sms-dialekt-kan-true-nynorsken-1.11369400> 3. mars 2014.
- Bokmålsordboka*. Internett. <<http://www.nob-ordbok.uio.no/perl/ordbok.cgi?OPP=&bokmaal=+&ordbok=bokmaal>> 25. mai 2014.
- Carey, Joelle. "Make and Break Engines" Memorial University. Mai 2012. Internett.
<<http://www.mun.ca/ich/inventory/MakeandBreak.php>> 20. mars 2014
- "Christiania: Oslo." Store norske leksikon. 13. sept 2012. <<http://snl.no/Christiania%2FOslo.>> 24. mai 2014
- "Eggemoggin" *Glossary*. Maine an encyclopedia. Internett.
<<http://maineanencyclopedia.com/glossary/>> 12. feb 2014
- Eriksen, Thomas Hylland. "Litt om negerkonger og hottentotter". Desember. 2006. Internett.
<<http://folk.uio.no/geirthe/Negerkonge.html>> 30. mars 2014
- Free Dictionary, The*. Internett. <<http://www.thefreedictionary.com/>>. 25 mai 2014.
- Furberg, Kristoffer, og Sophie B. Moen. "Raringer på barne-tv er trøndere." *Adresseavisen*. 12 Sept. 2012. Internett.
<<http://www.adressa.no/nyheter/sortrondelag/article4791849.ece>> 3 Mar. 2014.

- Grønneberg, Anders. "En opptur." *Dagbladet*. 2. juni 2009. Internett.
<<http://www.dagbladet.no/kultur/2009/06/02/577019.html>> 3. mars 2014.
- Johansen, Knut. "Oversettermaksimer og Lille Trille". *Forfatteren*. Nummer 3, 2005. s 36-39
- Landers, Clifford E. *Literary Translation: A Practical Guide*. Clevedon: Multilingual Matters, 2001.
- Massinger, Gordon. "Alice S. Wentworth." 2008. Internett.
<<http://www.zebtilton.com/wentworth.html>>. 2. april 2014.
- Merriam-Webster Dictionary*. Internett. <<http://www.merriam-webster.com/>>. 25 mai 2014.
- Navneloven. *Lov om personnavn 2002-06-07-19* <http://lovdata.no/dokument/NL/lov/2002-06-07-19/KAPITTEL_2#KAPITTEL_2> 5. April 2014
- "Navnesøk." *Statistisk Sentralbyrå*. Internett. <<http://ssb.no/navn?fokus=true>> 7. februar 2014
- Norske seilskuter: Mennene fra de hvite seils dage tilegnet*. Bind 2. Oslo: Fredhøi. 1933
- Oittinen, Riitta. *I Am Me - I Am Other: On the Dialogics of Translating for Children*. Tampere: Univ. of Tampere, 1993.
- Oittinen, Riitta. "Audiences and Influences: Multisensory Translations of Picturebooks." *Whose Story? Translating the Verbal and the Visual in Literature for Young Readers*. Red. Maria González Davies og Riitta Oittinen. Newcastle: Cambridge Scholars, 2008.
- Oxford English Dictionary*. Internett. <<http://www.oed.com>>. 25 mai 2014.
- "Penobscot" *Glossary*. Maine an encyclopedia. Internett.
<<http://maineencyclopedia.com/glossary/>> 12. feb. 2014
- Qvale, Per. *Fra Hieronymus Til Hypertekst: Oversettelse i teori og praksis*. Oslo: Aschehoug, 1998.
- Rogde, Isak. "Oversetterens forord." Forord. *Fargen Bortenfor*. Av Alice Walker. Oversatt av Isak Rogde. Oslo: Aschehoug, 1984.
- Schleiermacher, Friedrich. "On the Different Methods of Translating." *The Translation Studies Reader*. Red. Lawrence Venuti. London: Routledge, 2000. 43-63.
- Skog, Berit. "Dialekt i sosiale medier." *Forskning.no*. NTNU, 28. okt. 2013. Internett.
<<http://www.forskning.no/blog/bersko/370838>> 3. mars 2014.
- "Skriftlig spørsmål fra Øyvind Korsberg (FrP) til kulturministeren." *Stortinget*. 23. mars 2011. Internett. <<https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Sporsmal/Skriftlig-sporsmal-og-svar/Skriftlig-sporsmal/?qid=49745>> 10. mars 2014
- "Språkregler for NRK." *Språkrådet*. Språkrådet. 2007. Internett.
<<https://www.sprakradet.no/Tema/Spraakpolitikk/NRK/>> 10. mars 2014
- Stapelton, Bruce. *Redskins: Racial Slur or Symbol of Success?* iUniverse, 2001.
- Venås, Kjell. *So sea me her: Ei lita bok om hallingmålet*. Vats: Boksmia. 1997.
- Williams, Gary. *Hungry Heart: The Literary Emergence of Julia Ward Howe*. Amherst: University of Massachusetts Press, 1999.